

EDEBİ ŞEYLER

RILKE'YE VEDA

STEFAN ZWEIG

ÇEVİREN: SEZER DURU

RILKE'YE VEDA

Stefan Zweig 1881 yılında Viyana'da doğdu. Babası varlıklı bir sanayiciydi. Viyana ve Berlin'de eğitim gördü. Birçok ülkeyi dolaştıktan sonra Birinci Dünya Savaşı sırasında, Zürih'e geldi. Savaş karşıtı kişiliğiyle tanındı. 1919-1934 yılları arasında Salzburg'da yaşadı, 1938'de İngiltere'ye, 1939'da New York'a gitti, birkaç ay sonra da Brezilya'ya yerleşti. Avrupa'nın içine düştüğü duruma dayanamayarak 1942 yılında karısıyla birlikte intihar etti. Çok sayıda denemesi, öyküsü, uzun öyküsü ve romanı yanında, büyük bir ustalıkla kalemeye aldığı yaşamöyküleriyle de ünlüdür.

Sezer Duru Avusturya Lisesi Sankt Georg'u bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi'nde dört sömestr sosyoloji okudu. Yazar ve gazeteci Orhan Duru ile evlenerek gittiği Ankara'da Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. 25 yıl kadar Alman TV kanalları ZDF ve ARD'de gazetecilik yaptı.

Max Frisch, Heinrich Böll, Sigfried Lenz, Jerzy Stefan Stawinsky, H.M. Enzensberger, Bertolt Brecht, Gustav Meyrink, Peter Handke, Thomas Bernhard, Dieter Glattauer, Joachim Sartorius, Reiner Stach, Charles Lewinsky, Tezer Özlü gibi yazarların yapıtlarını Türkçeye çevirdi. Ferit Edgü, Demir Özlü, Başar Sabuncu, Adalet Ağaoğlu gibi yazarlardan Almancaya çeviriler yaptı. Ayrıca çeşitli kitap, gazete ve sanat dergilerinde röportaj ve yazıları yayımlandı.

Orhan Duru ile birlikte *Dünya Batıyor mu?* ve *O Pera'daki Hayalet* adlı kitapları hazırladı.

Kendi kitapları arasında *Tezer Özlü'ye Armağan*, *Yeryüzüne Dayanabilmek İçin Tezer Özlü-Yazılar*, *Beyaz Gecelere Doğru*, *Likya'ya Mektuplar* gibi yapıtlar vardır.

Alman Liyakat Nişanı, Abdi İpekçi Barış Ödülü, Uluslararası Yazar ve Çevirmenler Merkezi/Rodos, Frankfurt Edebiyat Evi Ödülü 2007, Dünya Kitap Yılın En İyi Çevirmeni Ödülü 2008, Tarabya Büyük Çeviri Ödülü 2013 ödülünün sahibidir.

STEFAN ZWEIG

Rilke'ye Veda

Hazırlayan: Ömer Şişman

Çeviren: Sezer Duru

EDEBİ ŞEYLER 011
ANI - SÖYLEŞİ 002

Rilke'ye Veda / Stefan Zweig

Özgün adı: Abschied von Rilke – Eine Rede / Rainer Maria Rilke: Die Monotonisierung der Welt

Çeviren: Sezer Duru

Çeviriye temel alınan baskılar: Abschied von Rilke. Eine Rede. Wunderlich, Tübingen 1927 / Die Monotonisierung der Welt, Suhrkamp, 1988.

Birinci Baskı: Aralık 2015

Hazırlayan: Ömer Şişman

Redaksiyon: Erhan Altan

Kapak Tasarımı: Ömer Ozan Erdoğan

ISBN 978-605-5185-66-4

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center

Odin İş Merkezi

Sertifika No: 29652

©Edebi Şeyler 2015

Sertifika No: 22775

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılan kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Edebi Şeyler

Sakızgülü Sok. Akın İş Hanı

6/6 Kadıköy İstanbul

iletisim@edebiseyler.com

İÇİNDEKİLER

Hazırlayanın Notu 7

Rilke'ye Veda - Söylev 11

Rainer Maria Rilke 31

Rainer Maria Rilke'nin Kısa Yaşamöyküsü 39

Albüm 47

HAZIRLAYANIN NOTU

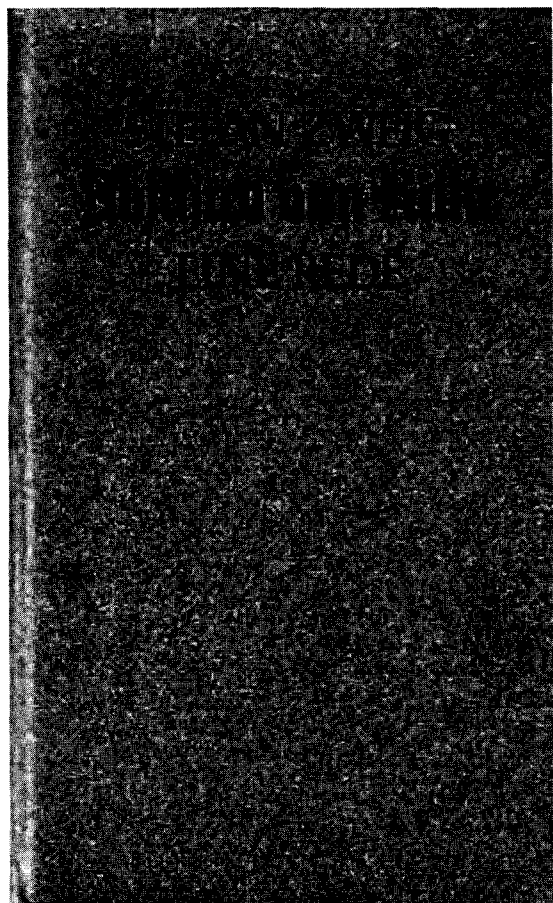
ÖMER ŞİŞMAN

Elinizdeki kitap Stefan Zweig'ın Rainer Maria Rilke'nin ölümünden (29 Aralık 1926) yaklaşık iki ay sonra, 20 Şubat 1927'de Münih'te devlet tiyatrosunda ve Rilke'nin 10. ölüm yıldönümünde, Londra'da yaptığı iki konuşmadan oluşuyor. Balzac, Dickens, Dostoyevski, Hölderlin, Kleist, Nietzsche gibi isimler üzerine çalışmalarıyla 20. yüzyılın en önemli yaşamöyküsü yazarlarından biri olan Zweig, Rilke'yle ölümünün hemen ardından ve on yıl sonra iki kez vedalaşılıyor.

Rainer Maria Rilke (1875-1926) ve çağdaşları dünyanın, özellikle de orta Avrupa'nın büyük dönüşümler geçirdiği bir devirde yaşadılar. Rilke, 1875'te, o zamanlar Avusturya Macaristan İmparatorluğu sınırları içinde bulunan Prag'da dünyaya geldi. İmparatorluğun başındaki Habsburg hanedanının son dönemine, Birinci Dünya Savaşı'na, imparatorluğun çöküş sürecine tanıklık etti. Tıpkı Zweig gibi. Rilke değişen dünyanın son büyük lirik şairiydi. Ölümünün de aynı oranda sarsıcı olduğunu Zweig'ın bu kitapta bir araya getirdiğimiz konuşmalarından anlamak mümkün. Zweig bu iki konuşmasında Rilke'yle vedalaşırken bu büyük şairin portresini de kendisine has gözlem gücüyle çiziyor. Bir yandan Rilke'nin şiir serüvenini anlatırken, diğer yandan Rilke'nin günlük yaşam içinde bıraktığı izleri yorumluyor, karakteri üzerine izlenimlerini aktarıyor.

Sözü Zweig'a bırakmadan önce anmakta fayda var; her kitabın bir hazırlanış hikâyesi vardır. Değerli çevirmenimiz Sezer Duru'ya, bu iki birbirinden bağımsız konuşmadan ilkinin Innsbruck Üniversitesi Kütüphanesi'nden bizim için temin eden Saadet Tuğçe Tezer'e ve redaksiyonunu yapan Erhan Altan'a bu hikâyedeki emeklerinden dolayı teşekkür ederiz.

Stefan Zweig

RILKE'YE VEDA

Söylev

[*Abschied von Rilke. Eine Rede.* Wunderlich, Tübingen 1927]

Bu söylev Rainer Maria Rilke'nin şerefine 20 Şubat 1927'de Münih'teki devlet tiyatrosunda yapılmıştır ve burada ilk haliyle verilmektedir.

Bu anı müzik ahenklendirdi, müziğin içinde akıp gidecek o.  a layarak  alınan titreşimlerinin arasına söz, utangaç ve saygılı biçimde giriyor.

Benim sözüm de bu an'a saygıyla giriyor, saygıyla bu değerli ve henüz çiçeklerle dolu olan mezara e iliyor. Zira bugün birlikte yasını tuttu umuz kişiyle, Rainer Maria Rilke'yle hakkıyla vedalaşmamıza bir tek müzik tanıklık edebilir, söz içimizden bir tek onun içinde eksiksiz müzik olmuştu. Bir tek onun dudaklarında alışkanlığın sisi çözülüyor; kıyaslar dilin durgun gövdesini uçarcasına kolaylıkla, içinde her bir sırrın hissedilebildi i ve gündelik konuşmalarımızın nerdeyse anlaşılmaz bir büyüye döndüğü görüngünün yüksek dünyasına kaldırıyor. Onun yaratıcılaşmış sözü tüm çeşitlilikleri biçimlendirmeyi biliyordu, yaşamın tüm biçimleri mısralarının şarkı söyleyen aynalarında resmini arıyordu ve ölüm bile – o bile Rainer Maria Rilke'nin şiirinde büyük ve somut bir biçimde tüm gerçekliklerin en safı ve gerekliisi olarak öne  ıktı.

Oysa bizlere, geride kalanlar olan bizlere, bir tek a ıt yakmanın bo untusu kalıyor, şaire yakılan a ıt, her zaman olduğu gibi Tanrısal olan, zamanda ender görünen ve bizim yine de ona duyuların kaba organları ve ruhun güçlü heyecanıyla bir kerecik olsun bakma şansına erişti imiz kişiye: onun kişiliğinde ender olanı yaşadık.

Çünkü şairdi o, Rainer Maria Rilke, kafası karışık zamanımızın daha değersiz ve belirsiz yazar kavramıyla, sadece yazmakta olan kişiyle karıştırdığı bu sözcük, şair, tüm geçerliliğiyle yakışıyor ona, bu en eski-kutsal, bu ağırlıklı ve titiz sözcük. Şair, o, Rainer Maria Rilke, yine oydu ve saf ve kusursuz anlamında, Hölderlin'in dile getirdiği gibi "Tanrı vergisi, edimsizce kendi olabilen ve hafif, ama gökyüzünün kıymetlisi ve inançlı" olandı ve sadece tinin lütfu sayesinde değil, aksine soylu yaşamın korunmuş içsel saflığı sayesinde de değildi. (Varlığının) Erken son bulan zamanının her sözcüğü ve her davranışında su götürmez ve inkâr edilemez şairdi ve öyle kaldı. Zira aurası gururlu adlarla dolu birçok diğerleri gibi, dünyanın dışarıdan içeriye sızarak bir insanın içine çöktüğü ve onun şaşırmış ruhunu tekrar biçimlendirdiği salt şölensel anların, akıl almaz yoğun aralıkların şairi değildi o; hayır, o her zaman, hep saf ve dur durak bilmeyen sanatçı olarak gösterdi kendini, biz onun şair olmadığı tek bir saati bile bilmiyoruz; konuştuğu her sözcük, yazdığı her mektup, zarif ve melodik bedeninden çıkan her jest, dudağının gülümsemesi ve el yazısının yuvarlaklığı, bütün bu birliktelik ve eşsizlik, mısralarını nihailiğe biçimlendiren aynı yaratıcı yasaya uyuyordu. Böylece onun ruhundan saflık ve bütünlük parlayarak karşılıyor bizi, tıpkı kristallerle kuşanmış ve anlamlı saydamlık içindeki şiiri gibi - ve onun bu göndermelerinin kırılmaz kesinliği bizi gençliğimizden bu yana ona, insana ve sanatçıya bağımlı ve saygılı kıldı. Çünkü biz ruhundaki ve yapıtındaki güzelliğin her yerdeliği sayesinde, bugün nerdeyse olası olmayanı, saf şairi, Rainer Maria Rilke'nin yüzü ve nefesinde bir kereye mahsus ve unutulmaz olarak gördük.

Şairdi her zaman Rainer Maria Rilke, başından beri. Yaşamında bu ışıklı ismin ona ait olmadığı ve dünyanın onu böyle

algılamadığı bir başlangıç yoktu. Öğrencinin çocuksu eli henüz yazmayı bilmeden şiirler yazdı. Henüz ince tüyler dudakları gölgelemiyordu, ama müzik konuşuyordu. Çocukluğun oyunlarından ayrıldığında bilemeden diğer oyuna, başlangıçta sadece hafif ve kendi yoğunluğunda giderek hep ağırlaşan dile ve artık delikanlılığa, o her zaman kazanana geçti. On altı, on yedi yaşlarında en saf melodili mısralar, arayan ve deneyen ona geliyordu ki, bunlar ustalaştığında da onu utandırmadı. Zihniyle biçim veren bu genç, biçimlerini, bedeninin kendi nihai biçimini almasından çok önce, nihailiğe ulaştırmıştı.

Bu şiirselliğin bu kadar erken gençlikte başlamasını kim açıklayabilir ki? Kökleriyle ataların ve dünyanın karanlığına kadar giden bu sırrı kim deşebilir ki? Kuşaklar boyu yorgun düşmüş, yaşama kavgayla atılmaya gücü yetmeyen ve yalnızca melodisi ve ritmik nefesi gittikçe azalarak duyulmaz hale gelen eski soylu kanın son bir sedası mıydı? Eski Prag sokaklarının gölgeleri miydi onun hep şaşıran oğlan çocuk yüreğini uyandırarak dokunan, akşamları tarlalarda duyduğu ya da bir hizmetçinin pazarları terk edilmiş odada yalnız kaldığında söylediği Slav şarkıları mıydı? Bunlar yalnızca izler, aşağı yukarı tahmin edilenler, çünkü kim bir şairin başlangıç noktasını açıklayabilir ki, insanlar arasında bu akıl almaz fevkalade olanın, bin yıllık dilin bir kez daha, ilk kez gibi ortaya çıkışını, sanki milyonlarca dudağın gevezeliğiyle tüketilmemiş ve milyonlarca harf tarafından öğütülmemiş gibi, ta ki O gelinceye kadar, bu hep olmuş ve olacak olan şeylere şaşıran, kendisinin renkle saran, sabah kızılığı bakışıyla gözden geçiren O gelinceye kadar? Bu, binlerce boğucu insanın içinden yalnızca birinin şair oluşu dünyevi nedenlerle açıklanamaz ve aynı biçimde aramızdan ve aynı zaman dilimi içinde yaşayanlar arasından neden onun şair olduğunu açıklayamaz. Tüm zamanlar içinde bu umut edilme-

yeni düşünmek yeterince olağanüstü zaten, şairin yaşantısının yeniden ve hep yeniden insanlık için ortaya çıkışı ve bizim bu çağ kardeşimizin bu derece asil soydan oluşu, bu narin çekingen oğlanın, mavi askeri okul öğrencisi giysisi içinde, uyanık duyularının altında ve kanının orta yerinde birtakım nehirlerin akmaya başlaması, bunun sonradan bizim duygularımıza girmesi, orada şimdi de çağlaması, hâlâ bu derece güncel olması, öyle ki içimizden her birinin, Rainer Maria Rilke'nin herhangi bir mısraının ya da sözcüğünün farkında olmadan aklında olması... artık nefes almasa ve konuşmasa da, önemsiz varoluşlarımız ve süregiden hayatlarımızdan daha uzun süre burada olacak olansa ondan bir nefes müziktir.

Böylece Rainer Maria Rilke şair olarak, bu çağıran sözün ciddiyet ve sorumluluğunu ilk fark edişi henüz üstüne çökmeden önce kendini kanıtladı. Çocukluğuna uçarak gelen ilk kıtalar, oyunumsu ve hafifti ve oyunlar arasında oyun, onları özenle yuvarlanan yazısıyla okul defterlerine yazdı ve henüz bir oğlan çocuğuyken ince defterlerde yayımladı. Biz aynı yaştakilerde bu ilk sesin yankısı harikaydı, benzer ve özlemle sarılan. Gençlikte ve misyonunun bilinciyle ancak şimdi açılan gözleri, kendisine sıkı ve talep ederek baktı. Yirmi yaşındayken ünlüydü artık, oysa o bu tehlikeli hücumdan tatlılığını ve savuruculuğunu değil, sadece sorumluluğun acısını ve görevin ağırlığını çekip çıkarttı. Bu olağanüstü insan, başkalarının ya gecikerek öğrendiği ya da çoğu zaman hiç öğrenemediği, bu mutluluğa erişen gerçek şairin sonsuz çabayla bunu her seferinde hak etmek zorunda olduğu, koruyucu meleğin başlangıçta ona oyun ve aynı zamanda ödünç olarak sunduğu şeyi insanın sabırla ve dehşetli ciddiyetle sürekli değişime borçlu olduğunu ne kadar da erken kavradı. Ve bu erken kavrayıştan sonra Rainer Maria Rilke kusursuzluğa giden o güç yola girdi,

bundan hiçbir zaman yorulmadı ve hiçbir zaman –saflığının en büyük şerefi budur!– bir adım bile sapmadı. Özellikle de bu ince, bu yumuşak, bu benzersiz olan, ki tüm değerlerin ahmak ölü gömücülerinin kolaycılıkla dışlayan jestleriyle dekadan diye adlandırmaya cesaret ettikleri, dış görünüşüyle narin, kırılğan ve zayıf görünen o, çağdaşlarında az görünen bir biçimde, yapıtını dünyaya getirmek isteyen yaratıcının üstlenmesi gereken olağanüstü çabayı biliyor ve bunu uyguluyordu. Rainer Maria Rilke, bir ruhun doluluk akıtması için öncesinde sonsuz biçimde dolması gerektiğini erkenden algılamıştı, erkenden şairin ve özellikle kendisinin birçok şeyi toplaması ve şiirin altın balının ağır, saydam ve akıcı biçimlenmesi için arılar gibi duyularını uçuşturması gerektiğini biliyordu. Belki de zamanının lirik şairlerinin hiçbirisi, kusursuzluğu kendisi için daha yukarılara çıkararak bu kadar büyük ve bu kadar geçerli bedel ödemedi, o *Malte Laurids Brigge'nin Notları*'nda şiir formüllerinin en iddialısını yarattı. Orada şöyle denir (unutulmaz sözler bunlar!): “Mısralar insanların sandığı gibi duygular değildir, yoksa onlar erkenden vardır. Onlar yaşanmış anılardır, deneyimlerdir. Bir mısra uğruna birçok kent, insan ve nesne görülmeli, hayvanları tanımalı, kuşların nasıl uçtuğunu hissetmeli ve küçük çiçeklerin sabahın ilk ışıklarıyla nasıl açtığını bilmeli. Unutulmuş yörelerdeki yolları anımsamalı, beklenmedik karşılaşmaları ve vedaları da. Henüz aydınlanmamış çocukluk günlerini düşünmeli, incittiği ana babasını, garip biçimde başlayan, derin ve ağır dönüşümlerle günlerce sessiz odalarda asılı kalan çocukluk hastalıklarını ve sabahları deniz kıyısını, evet denizleri, ötede uğultularla ve yıldızlarla uçup giden yolculuk gecelerini anımsamalı. Bunların hepsini birden düşünmek de yetmez. Birbirine hiç benzemeyen sayısız sevişme gecesi de anılarda yer almalı, doğum sancısı tutanların çılgınlıkları da, beyazlar içinde uyuyan loğusalar da. Ama insan aynı zamanda ölüme giden-

lere eşlik etmeli, oturmalı onların açık pencereli odalarında, kesik kesik inlemelerini dinlemeli. İnsanın anılarla dolması da yetmez. Unutabilmeli onları çok fazla olduklarında. Ve yeniden gelmelerini beklemeli büyük bir sabırla. Sadece anılara sahip olmak yetmez. İçimize girip kanımıza karıştıkları, bakışımız ve davranışımız oldukları zaman, isimsiz ve bizden ayırt edilemez olduklarında, işte hiç beklenmeyen o anda bir mısranın ilk sözcüğü anıların ortasından ayağa kalkar ve sizden ayrılır.”

Toplama ve dinleme anlamında daha yüksek bir yaratıcılığa erişmek için genç Rilke dünyaya açıldı, ebedi vatansız ve caddelerin hacısı olarak tüm ülkelere gitti. Rusya’da bulundu, şiirlerinde Kremlin’in çan sesleri çınlasın diye, içinden binlerce insanın ve kaderlerinin geçtiği Tolstoy’un gözlerinin içine baktı, bu bakan maviyi anlamak için. İspanya’yı, İtalya’yı, Mısır ve Afrika’yı gördü, sırf yaratıcı sınırlarında ve duyusunda ağaçsız ülkede bizim ormanlı dünyamızdan farklı olarak güneş ışıklarının nasıl başka çizgiler çizdiğini anlamak için, İskandinavya’ya gitti, beyaz geceleri yaşamak ve ardından güney düzlüklerindeki mavi kadifemsi günbatımlarını yorumlamak için. Nerdeyse her yere gitti, çoğunlukla yalnız olarak, nadiren konuşarak, hep dinleyerek ki bütün bu heyecanla gözlemlenenler, susarak içe çekilenler günü gelince şiirde konuşma ve müziğe dönüşsün ve karşılaştırmaların yaratıcı oyununda birbirlerini güçlendirsinsinler. Bu hac yıllarında gönüllü vatansızın nerede olduğunu kimse bilmiyordu ve yine de içinde büyüyen yapıtın herkes farkındaydı, bu derinliklere bakanın gerçeklikte ve değişimli olanın nasıl içine daldığını görüyordu, çünkü yıldan yıla şiirleri daha da renklerle doluyordu ve *Resimler Kitabı*’ndan sonra umulmadık biçimde lirik konuşmasının doyumsuz ve tükenmez zenginliği, o birbiri üzerine yığılan ve zamanımız lirik şairlerinin hiçbirinin o günden beri aşamadığı kıyaslarının büyük parıltısı

başladı. Genç şairin duyguların tınlayan bir nefesi olarak aşağı yukarı kavradığı dünya, şimdi çok yakına sokuluyor, biçimleniyor ve çeşitli formlarda hep o gören, işiten, hisseden duyularca giderek daha iyi kavranıyordu, yoksa şu mısraları yazması olanaklı olmazdı:

Tüm nesneler bana daha yakın
ve tüm biçimler daha görünür oluyor.

Ama bunları tek ve çözülmüş olarak görmek kısa süre sonra ona yetersiz bir çaba olarak gelmiştir, çünkü bir kıyas kafiye-lerin gümüşü çınlayan zincirleriyle her görünümün kız kardeşini durdurulamayan bir biçimde kendine doğru çekiyordu, birinden ötekine solmayan bir anımsama, varlığın gevşek dağılımını, mekân içinde kesintisiz bir akıntıya, düşüncenin karanlık derinliğinden yukarıya çıkan ve aynı zamanda sonsuzca yenilenen dil nehrinin içinde en yüksek ışıkla parıldayan bir su fıskiyesine dönüştürüyordu. Bu sessiz biçimleyici, nesneleri ne kadar muktedirce kavrar, köklerinin ne kadar derinine inerse, gözle görülen biçimlerin görüntü ve kavranışlarını sadece şarkımsı olarak vermeme, aksine onların ardındaki içsel gücü senfonik olarak anlamlandırma, birleştirici ve yaratıcı olanı, Tanrı'yı anlatma arzusu o derece güçlü oluyordu. Sayısız benzetmeyle, kanatları gerilmiş bir ruhla "tıpkı kulenin çevresindeki bulutlar gibi" dolanarak hep daha ısrarlı çağırışlarla, mistik coşkuları yüce bir duayla hep daha heyecanlı olarak bu sonsuzluğa girer; bu çevresinde resimsel dönmeler sayesinde *Resimler Kitabı*'nın tek tek ve savrulmuş biçimlerinden Tanrı'ya doğru nihayet *Dua Saatleri Kitabı* adlı katedrali doğar, belki de bir şairin zamanımızda denediği en saf dinsel yükseliş. Ölçülemez oluşuyla duyguların içine eksiksizce akabildiği gizemli deniz bulunmuştu, yumuşak alçakgönüllülük dindarlık olmuştu,

“Tanrı’nın derinliklerinden ruhlara etkiyen kesintisiz ve sessiz yerçekimi”, narin hareketlerden titreyen ve çekici sarhoşluk, tek tek ve sanki rüzgârda müzikal biçimde hareket eden kıtalardan büyük şiirin bronz çan gürlemeleri meydana gelmişti. Mistik biçimde Tanrı’ya yüzlerini dönmüş olan Angelus Silesius ve Novalis’e, yumuşak bir erkek kardeş gelmişti, nesnellik ve netlik içinde sertleşen Alman dünyasının ortasında onlardan hiç de aşağı kalmayan biri çıkmıştı.

Bu derece çekingen başlangıçtan birkaç yıl içinde dünyayı saran Tanrı istemine dönüşen büyük gelişimi, bu kendini iletmeyi ve bu yüce değişimi biz, bizim kuşağımız saygılı bir şaşkınlıkla yaşadık. Bizim için bunu yaşamak olağanüstüydü, bir şairin zaman içinde yükselişini görmek ve yıldan yıla gidecek yeniden yakalamak ve kendimizi hep daha fazla kaptırarak bu kişinin nasıl sanatla yoğrulduğunu ve sanatı nasıl yoğurduğunu hissetmek, kitaplarının ilk minyatürlerinin nasıl yanan resimlere ateş aldıkları, dilin renkleri nasıl iyice emdiği, kıyasların hep daha bilinçle görüntülerin çekirdeğine saldırması, mısraların kırılğan unsurundan tüm cismani dünyanın bu duyuşal biçimde ortaya çıkışı ve hep daha nadir ve ilk kez kullanılan kafiyelele berrakça çakılmış kıtaların en hassas olanı hemen yanı başımızda olana bu derece heyecanla tutturması ve gerçekten de tüm ruhsal varlığımızın bu narin dokuyla sarılması olağanüstüydü. Ve böylesi bir dilsel yaratıcılığın nihayetine varmasından sonra artık sadece kendini tekrarlamamanın mümkün olduğunu, ilerlemeninse olanaksızlığını hemen gördük, çünkü bu şiirler, tıpkı meyvelerinin ağırlığı altında eğilen ağaçlar gibi, kafiyelerinin yayılmaları altında eğiliyorlardı ve mısralar müziklerinin yoğunluğu yüzünden nerdeyse güm-bürdüyordu.

Oysa biz, şiirde artık kendini aşmaya fırsat vermeyen ve kendini tekrarlamakla sadece küçülecek olân sonluluğa, bir yegânelik olarak lirik ölçüye ulaşıldığını açıkça hissetme cesaretini göstermeden önce o büyük sanatçı bunu kendiliğinden fark etti, kendine yönelik tehlikeyi gördü. Ve yolun ortasında ya da daha çok ilk mükemmelliğinin doruk noktasındayken Rainer Maria Rilke bir kere daha durmuş ve yeniden yepyeni bir lirik yola girmeye başlamıştı, çünkü kendi müthiş sözleriyle “zorluk içinde dinlenmek” bu büyük yetinmeyiciye yasaktı. Rastlantı denen bu çağrı o zamanlar onu Paris’e sürüklemişti, orada Rodin’in sekreteri oldu ve o akisli geniş salonda, kent dışındaki Meudon’da, beyaz ve saf yapıtların durduğu yerde, taştan bir ormanın ve gene de birinin diğerinden mekânın boşluğu ve çizgilerinin içsel nihailikleriyle ayrıldığı yerde yaşadı. Orada yaşlı, ayırıcı gücü olan ustayı gördü ve onun gibi olma, lirik malzemesini, ustanın katı malzemeye dünyevi şekiller verdiği gibi keskin ve nihai bir şekilde biçimlendirme, onun toprağa bağlı taşın o katı malzemesine verdiği konturun sertliğini mısranın camdan ağırlıksız unsuruna verme fikri ona müthiş çekici geldi. İnsan bu dönüşümün cesurluğunu kavramalı, çünkü bu bir kere daha başlayan, o güne kadar uyguladığının tam tersine girişiyordu: Bundan böyle metafizik bağlılık ve nesnelerin dünyevi mekândaki metaforik benzerlikleri, tüm görüngülerin mistik kardeşleştirilmesi her şeyi kapsayan duygularda olmaya-caktı, aksine Rilke şimdi –korkunç bir girişimdi!– yaşam alanı içinde her bir nesnenin yazgısal yalnızlığını, diğerlerinden trajik çözülüşünü acımasızca gerçekleştirmeye koyulmuştu. Bu yüzden kendi ulaştığı dili, yapıtının orta yerinde, kullanılmış bir eşya gibi bir kenara atarak başka, yeni bir dil bulma arayışına girdi, hâkimiyeti altına aldığı müzik unsurundan cesaretle ayrılarak henüz girilmemiş olan mermer plastik alanına girdi, içindeki melodiciyi Spartanist sertlikle eğitti ve her şeyden çok

da kendine, kendi varlığına, kendi şiirinden his geliştirmeye, bir biçimde her varlığın evrende kendisiyle yaptığı, dinlediği kendi nefesiyle bile rahatsız etmediği kutsal monoloğa yöneldi. Bu daha bilgili olduğu dönemde şair kendine konuşma hakkını veremezdi, bu yeni taştan şiirde, konuşmasını hükmetmeye çalıştığı nesne ile karıştırmamalı, susmayı ve yapıtta kendini gizlemeyi de öğrenmeli ki her nesnenin kendine has özü dile gelebilsin. Bu katı talebi kendine ve herkese ne kadar da güzel yöneltiyor:

(...) Ey şairlerin eski ilenci,
yakınanların, söyleyecek yerde,
hep duygusuna hüküm verenlerin
onu oluşturacağına; hâlâ
içlerinde neyin acıklı ya da
neşeli olduğunu belirtiyorlar, bunu biliyor ve şiirde
ya üzüyor ya da övüyorlardı. Hastalar gibi
dili yakınma için kullanıyorlar, nerelerinin ağrıdığını
betimlemek için, oysa sert biçimde kendilerini sözcüklere
dönüştüreceklerine, tıpkı bir katedral yontucusunun
taşın geniş yürekliliğini hiddetle dönüştürmeliler.

İşte bu geç Rilke'nin talep ettiği yeni ve kahramanca görev: kendini dönüştürmek, kendini geride hiçbir kısıntı bırakmadan yabancı bir yapının içine çözülmeye bırakmak, artık ona gizli bir etkiyle bağlanmamak ve sadece-biçimlendirme ile sınırlanmak iki ciltte yapıt ve mucizeye dönüştü: *Yeni Şiirler*'de. Bu kitabın mermer kapağında müzik söndü ve gereksiz alev gibi üzerine basıldı; nesnel bir ışık artık her görüngüyü saydamca neredeyse acımasız bir açıklıkla sınırlandırıyor. Bu yeni şiirlerin her biri mermer bir resim olarak duruyor, mermer birer resimden oluşuyorlar, kendisi için bir çizgi halinde, her bir yanda sınır-

landirilmiş ve tıpkı ruh ile dünyevi beden arasında olduğu gibi kendi değiştirilemez çizgileri içinde kilitlenmişlerdir. Bu şiirler, ki sadece “Panter”i, “Atlıkarınca”yı anacağım, kendi gündüz aydınlıkları içinden berrak renkli oyma kabartmalar gibi, hantal soğuk taştan çıkarılmışlardır, çıplak düşünsel bakış tarafından görülebirlirler, Alman şiirinin o güne kadar benzerini görmediğı kesici sertlikte oluşumlardır, somut bilmenin sezgiyle yakalanana olan kazanımıdır, bütünyle plastiğe dönüşen dilin zaferidir. Orada her bir nesne, değiştirilemez ağırlığıyla ek yeri olmadan ve hermetik biçimde kendi içinde kilitlenmiş olarak durur. Eskiden olduğu gibi artık müzik solumaz, sadece doğuştan gelen biçimi ve ruhunun anlamı benzersiz bir açıklıkla adeta geometriyi anlatır. Bu gibi şiirler, yinelemeliyim ki, umulmadık biçimde bizim için yaratıldı, Alman şiiri, kusursuzlukta yegâne ve aykırı, kardeş sanatın bu derece egemence kopyalandığı, böylesi bir şiiri tanıımıyordu.

Çokanamlı dünyayı yeniden, beklenmedik bir düzene bağlamak bu yorulmaz arayışının başarısıydı ve şanslı bir şekilde bulunduğu formülüyle bu yüz lirik heykel gibi binlerce ve binlercesini, her hayvanı, her insanı, her görüngüyü, varoluşun her biçimini kendi biçimi içinde biçimlendirebilirdi. Birkaç yıl içerisinde mükemmelliğin baş döndürücü ve yalnız zirvesine erişilmiş ve bununla Rilke’nin yaşamı boyunca içinde tüm dünyayı ardı ardına biçimlendirebileceğı döküm biçimi artık kazanılmıştı: ama bu yaratıcı yine sadece kendinin tekrarlayıcısı olmak istemiyordu, aksine –kendi müthiş deyişle– “daima daha büyük olanın derin yenileni olmak” istiyordu. Bu sessizce güreşen, yaratılmış ve bu yüzden de artık hafif geleni tekrar ve üçüncü kere kahramanca bozmak ve içinden tekrar yeni lirik biçimleri çıkarmak, onları ulaşılamaz sonsuza doğru yükseltmek istiyordu.

Bu yüksek duygularla on yıl önce son şiirleri olan *Orpheus'a Soneler*'i ve *Duino Ağıtları*'nı yazdı, bunlar kendi seçimi olan yalnızlığa yükselişti. Çünkü dil havasının bu en uç bölgesini, bu yabancı ışık ötesinin ve son karanlıkların büyük karşılaşmalarını, yumuşak biçimlere alışkın olan çoğunluğun duygularıyla izlemek neredeyse olanaksızdı. Almanlar onu bu noktada yalnız bıraktılar, sadece çok azı bu son gizemli şiirlerde ortaya koyduğu cesur denemede onun görsel sanat düşüncesini gördü. Çünkü burada, olgunluğunun son demine eriştiği bu kutsal sonbaharda Rilke dilden en uç noktasını, artık pek anlatılır olmayanı anlatmayı talep etti: artık, nesnelerden titreşen sesleri, onların duyusal korunan şekillerini değil, tersine onların aralarından süzülen ruh gibi görünmez gizem dolu ilişkiyi talep ediyordu, tıpkı dudaktaki nefes gibi. Sözcüksüz olan ve o güne kadar sözcük olamayan, yetinmeyi bilmeyen yaratıcı iradesinin işaret etmek istediği tam da buydu, salt kavranabilir olanın tasviri, artık görülemeyenin metaforuydu. Buna erişmek için dil kendini kendi sınırının ötesine sonsuzca çekmeliydi, en alttaki gizemlerine kadar aşağıya doğru eğilmeli, anlaşılmaz olan üzerinden anlaşılabilirliğinin, neredeyse dile getirilemez olanın ötesine doğru gitmeliydi. Önce lirik ve sonra Franziskan, sonunda Orpheuşçu şair olan Rilke, *Duino Ağıtları*'nda tüm kutsal karanlıkla dolu olarak, olağanüstü mısralarıyla diğer Almanlardan, Novalis ve Hölderlin'den cesurdur. Bu son şiirlerdeki anlamı şaşkınlık içinde neredeyse hiç kavrayamamıştık, ancak şimdi kavrayışımıza acı vererek açılıyor: Artık hayatta olanın konuşması değildi burada denenen, aksine nesnelerin ve duyguların ötesindekilerle yapılan bir ikili konuşmaydı. Burada yükselen, artık sonsuzla olan diyalogdu, ölümle kardeşçe karşılıklı konuşmaydı, kendi çoktandır hazırladığı ve olgunlaştırdığı, onun araştırmacı gözünü ısrarla karanlıktan çekip çıkaran ölüm.

Bu onun son yükselişiydi ve biz bu son yalnız yolculuğunda ulaştığı buzulları neredeyse hiç takdir edemedik. Bu kusursuzluk yolun sonu gibiydi ve kendisi de dinlenme gereksinimi duyuyordu. Dil ona her şeyi vermişti, dilin en derin büyülu çeşmelerini kendi lirik konuşmasında tüketmiş, nerdeyse dile getirilemeyeeni zorlamıştı; hiç bitmek bilmeyen bu derece sarp yükselişten sonra hiç bitmeyen gücü tükendi, soluklanarak artık henüz ustalaşmadığı, yeni, yabancı bir dili denemek istedi ve Fransızca'yı seçti, bu yeni unsurda kıtalar yazarak yeni bir ritim bulmayı denedi, yeni, çok daha güç bir olanaktı bu. Son ana kadar zor olanı, pek gerçekleştiremeyecek olanı seven o, bu en uç zorlamayı mola vermek için seçti, bu tekrar sonsuz olana yükselmek için sadece bir ara olabilirdi.

Lirik sözcük etrafında yirmi yıl içinde kahramanca yerine getirilen bu en güçlü çabalar, şairin sonlandırılmayan biçimlere yönelik bu yorulmak bilmez uğraşı Rainer Maria Rilke'nin bir tek yapıtlarında görülür gitgide: yaratısı gibi yazgısı da örtük kalmıştır. Kimse onun içsel dünyasını bilemedi, kimse son atölyesini görmedi. Yapıtı sessizce büyüdü, büyük şeylerde olduğu gibi hep suskunlukla, tüm kusursuz olanlar gibi bir kenarda ortaya çıktı. Sezgisel ruhuyla bu ender kişi, önemli olanın her zaman büyük vazgeçmeyle olanaklı olacağını, altını çizdiği gibi, ileriye kalacak yapıtın temizce hakkını vermek için önce gürültüler altındaki günü ve somut dünyayla karışmayı kararlı olarak reddetmek gerektiğini biliyordu:

Çünkü bir yerlerdedir eski düşmanlık
yaşamla büyük çalışma arasında.

Yaşam insanı güçle çağırıyor, daha fazla güçle ise sanatçıyı çağırıyor, yaşamın içinde somut olarak sanatını yapsın ve görüneni

biçimlendirsin diye, hep şimdiye dönük bu yaşamı, şimdiyi istiyor, şairin gerçekliklerine karışmasını ve paylaşmasını istiyor. Aynı zamanda da sanatçı, yaşamdan kopmasını, onun taleplerini kabul etmemesini ve sadece tıne, imgeye hizmet etmesini isteyen, henüz biçimlendirmedeği, sadece geleceğe ait olan yapıtları tarafından sertçe ve kıskançlıkla ikaz edilir. İster kendini bütünüyle yapıtın sürekliliğine adamaktan, ister zamanı yaşamaktan yana olsun, böylesi nihai bir tavır konusunda karara varması herkesten beklenir. Rainer Maria Rilke kendini yalnız sanata verdi, kutsal bir ayrıklığa ve yapıtın sessiz çileciliğine. Konuşmacı kürsüsü nedir bilmedi, sahneye ve tüm gündelik işlere yabancıydı, portresi ortalarda dolanmıyordu ve sözleri, konuşması her olayda ve zamanın kavgasında eksik kaldı; bu yüzden aramızdan çok az kişi yaşamını, yüzünü bilerek onu tanıdı. Çoğu zaman kentlerdeydi, bu kentte de, ama bir mahremiyet dolaşıyordu yanında onunla birlikte, onu sarıyor ve kimse onun o sıradaki mahremiyetini hissedemiyordu, bu derece utangaçtı ve kulak verilmeye bu derece uzak. Her mekâna sessizce girerdi, tedirgin etme korkusu mu, yoksa tedirgin edilme korkusu içinde miydi bilinmezdi ve konuşması da akıcı bir konuşmadan ziyade iyi niyetli bir kulak kabartmaydı. Çoğu zaman dudaklarında hafif, güzel bir gülümseme olurdu, ama aynı zamanda davetkâr sevgiden ziyade bir karşı koyma ve saklanma olurdu dudaklarında. İnsan ona yaklaşmaya ürkerdi, çevresi bu derece derin sessizlik doluydu ve insan bu sessizlikten açık, temiz ve kardeşçe bir sözcük çıkıp bize ulaştığında mutlu olurdu. Oysa o hiç öne çıkmazdı, sanatta bu kadar yetkin olan, yaşamda bu kadar alçakgönüllü olan o, şarkısını söyleyen çekingen erkek çocuk olarak kaldı hep: “İnsanların sözlerinden o kadar ürküyorum ki”, korku hareket ettiriyordu onu hep, şiddetli gerçek ona fırtına misali hücum edecekmiş ve elinde saygıyla taşıdığı bu kristal sesler çıkaran sessizlik kabını rahatsız edecekmiş gibiy-

di. Böyle içine eğilerek ve günümüz gürültüsü ve edebiyatından çekinerek bir bulutla çevrili gibi geçti. Ve bir bulut gibi, sessiz ve itişip kakılmadan, sonsuzluğun yansımasıyla öte tarafa gitti.

Her mekâna nasıl sessizce girdiyse, gösteriş meraklısı dünyamızdan nasıl usulca, gizlice geçtiyse, aynı sessizlik içinde aramızdan ayrıldı. Hastaydı ve bunu kimse bilmiyordu. Ölüp gitti ve kimse bunu tahmin etmedi: acısının, hastalığının, ölümünün bu sırrını da şairce ve güzelce biçimlendirmek, bu son ve uzun süredir hazırlanan yapıtını saf olarak tamamlamak için tamamen içine gömdü: kendi ölümünü yani. Zayıf ve yaşamın içinde suskunlukla taşıdığı bedeninde ölümünü çok erkenden bildi, ölüm, cinsinin bu sonuncusu ve yorgununa en baştan yaratıcılıkla bahşedilmiş ve onunkiyle birlikte durdurulamadan ve fark edilmeden büyümüştü. Bazen bu öteki dünyadan gelen ses en gizemli mısralarında birlikte konuştu ve aynı erken ölen, asla dünyevilikten gelmeyen Keats ve Novalis'teki gibi şiirin tam ortasında dehşet verici titreşimi hissedildi. Sözlerinde ve mısralarında hayaletimsi bir tını, tatlı, bazen de karanlık üstün geliyordu, başka kürelerden gelen kara bir kavisin çizgisiydi, gölgeden uzaklaşan ruhların konuşmasıydı, çünkü:

Bir tek ölülerle afyon
yiyen, onların
en hafif sesini
yeniden yitirmeyecek.

Başka bir ölümden bahseden *Malte Laurids Brigge'nin Notları* düzyazı mersiyesi, bu "Requiem" in hüznünlü kıtaları, kendi ölümünü çağrıştıran mezar şarkıları değil de nedir? Yıllardır içinde hissetti bunu, ama tüm hissedilenler gibi onu yüceltti ve şiire dönüştürdü, ta ki trajedisi çınlayan hüznün ve faniliğe dair

uyarısı ebedileşene kadar. Biz, biz bu müziği severek dinleyen, baştan çıkanlar ise, onun içinde yaşamıyla birlikte büyüyen ölümden habersizdik ve bu ender tatlılığın, bu kendini sevinçle çözenin bir armağan gibi keyfini çıkardık. Ancak bu ölüm birden kapanan bir kapı gibi kabaca dünyaya çarptığında dehşete kapıldık ve birden ortaya çıkan boşluk ve yoksulluk içinde geride kalanlar olarak şaşkına döndük.

Ama bu ölümle erken ve acımasız diye kavgaya tutuşmak onun anlayışına yakışmaz. Bu ölüm karşısında ona karşı duyduğumuz saygıdan dolayı saygılı olmalıyız. Bu ölüm bizden her ne kadar dile getirmediğimiz şeyleri ve anlatılmaz olanakları alsa da, yine de ona, bize yüksek bir resmi değişmeden son dakikaya kadar tuttuğu için teşekkür etmeliyiz ve Rainer Maria Rilke'nin anısı sevgimiz önünde mükemmel bir biçimde durduğu, her tinsel emektar için yüksek bir garanti, her gençlik için yüce bir güvence, ruhun bütünleştirilmesi ve varlığın saflığıyla, şiirselikten sapmış dünyamızda şairin bugün de mümkün olduğunu gösterdiği için. Oydu bu şair, dudaklarından çıkan son nefese kadar da öyle kaldı ve bu üzüntümüz içindeki tek avuntu "Onu tanıdık" diyebilmemizdir.

Bu derece ender görülen bir olay karşısında matem bile alçakgönüllülüğe dönüşüyor ve yakınma teşekkür akıyor. Bu yüzden biz yakınmayacağız, tersine matemimiz içinde onu öveceğiz ve bunu açık kabrin önünde veda için üç kere yere toprak külesi atıldığı gibi üç kere söz külesini ona göndererek yapacağız. Geçmişimiz adına ona teşekkür edeceğiz, şimdiki zamanımız adına ve henüz bekleyen zaman adına. Ona teşekkür etmek istiyoruz:

Övgü ve saygı sana Rainer Maria Rilke, senin alçakgönüllülükle ve sabırla küçük başlangıçtan büyük kusursuzluğa büyüdü-

ğünü gören geçmiş adına, her gençliğe ve geleceğin her sanatçısına bir örnek!

Övgü ve saygı sana Rainer Maria Rilke, en nadir ve en gerekli olanı, şairin portresini bir kere daha katıksız bir bütünlük ve saflık olarak gösterdiğin şimdiki zamanımız adına!

Ve övgü ve saygı sana Rainer Maria Rilke, dilin ebediyete değin tamamlanamayacak katedrallerinin inançlı bir yontucusu olan sana, ulaşılamayana olan sevgin için – övgü ve saygı sana, Alman dilinde ilelebet kalacak mısraların ve yapıtın için!

Rainer Maria Rilke

[*Die Monotonisierung der Welt*, Suhrkamp, 1988, s. 211-217]

Bu konuşma Rilke'nin 10. ölüm yıldönümünde, 1936'da, Londra'da yapıldı.

Sayın bayanlar ve baylar!

Bugün ve bundan sonraki haftalardaki konferanslarda yetkili ağızlardan çok sevilen şair Rainer Maria Rilke'nin yapıtı hakkında o kadar çok şey dinleyeceksiniz ki, benim bu giriş konuşmam bana bile boşuna ve iddialı gözüküyor. Ama belki de benim burada söz alma konusunda belirli bir hakkım vardır; çok değerli ve aynı zamanda acı veren bir ön hakkım. Çünkü ülkenizde Rilke'yi kişisel olarak tanımış az sayıda insandan biri, belki de tek kişi benim ve eğer bir şiirsel görüngü, aynı zamanda o insanın portresini de uyandırmıyorsa asla kusursuz olarak tanınamaz. Böylece, tıpkı bir kitapta basılı olan metnin önüne yazarın resminin konduğu gibi benim de burada çok erkenden aramızdan ayrılanın hızlı bir silüetini çizmeme izin verin.

Zamanımızda katıksız şaire artık ender rastlanıyor, ama belki ondan da ender rastlanan ise, bütün bir yaşamın salt şiirsel bir varoluşa dönüşmesi, bütün bir yaşamın mutlak anlamda böyle bir yürüngeye yerleştirilmesi. Ve yaratma ile yaşam arasında böyle bir uyumun bir insanın kişiliğinde örnek biçimde gerçekleştiğini görme şansına ulaşan kişi, bu manevi mucizeye hem kendi kuşağı hem de gelecek kuşaklar için tanıklık etme göreviyle yükümlenir. Yıllar içinde Rainer Maria Rilke'ye sıklıkla rastlama olanağım oldu. Çeşitli kentlerde onunla güzel sohbet-

lerimiz oldu, onun mektuplarını ve kıymetli bir armağan olarak *Sancaktar-Christoph Rilke'nin Aşk ve Ölümü Üzerine Bir Ezgi* adlı yapıtının elyazmasını saklıyorum. Buna rağmen sizlerin önünde onun dostu olarak adlandıramam kendimi, çünkü benim için saygı mesafesi hep çok büyük oldu ve “dost” sözcüğü Almancada İngilizcedeki “friend” sözcüğünden daha yoğun, daha mahrem bir ilişkiyi ifade ediyor. Bu sözcük nadiren kullanılır, çünkü çok içten bir bağı gerektirir. Böylesi bir bağı Rilke herhangi birine ender olarak duymuştur; mektuplarında otuz yıl içinde bu sözcüğü belki de iki ya da üç kere dile getirdiğini görürsünüz. Bu bile onun tarzı için son derece karakteristikti. Rilke'nin dile getirilen, açık edilen duygulara karşı büyük çekingenliği vardı. Kendi kişiliğini ve kişiliğine ait olanları olabildiğince saklamayı severdi ve yaşamım boyunca rastladığım yıllarla insanı gözümün önüne getirdiğimde, dış görünüşüyle dikkat çekmemeyi Rilke kadar başarmış olan başka birini anımsamıyorum. Dünyanın izdihamından korunmak için kendilerine bir maske takan başka şairler var, kendini beğenmişlik, sertlik maskesi takanlar. Çalışmaları adına bütünüyle yapıtlarına sığınan, kendilerini kapatan ve ulaşılmaz olan şairler var; Rilke'de bunların hiçbirisi yoktu. Birçok insan gördü, tüm kentlere yolculuklar yaptı, ama onu koruyan bütünüyle dikkat çekmez oluşuydu; çevresinde dokunulmazlık aurası yaratan, anlatılması güç bir sessizlik ve sakinlik. Bir trende, bir lokantada, bir konserde asla dikkat çekmezdi. Çok yalın, ama çok temiz ve zevkli giyinirdi, şairliğin altını çizecek olan her türlü sıfattan kaçınırdı, diğer insanların içinde herhangi biri gibi, özel kalma konusundaki boyun eğmez iradesiyle, resimlerinin dergilerde yayımlanmasını yasaklamıştı, çünkü kendisi gözlemlenmek yerine gözlemleyebilmek istiyordu. Münih ya da Viyana'da bir ya da iki düzine insandan oluşan herhangi bir topluluğu sohbet ederken düşünün. Zarif, çok genç görünümlü bir adam içeriye giri-

yor, onun içeriye girişini bile fark edememeleri karakteristiktir. Son derece sessiz, yavaş, küçük adımlarla birden orada bitiverir, belki birinin ya da bir diğ erinin elini sık mıştır, şimdi orada, gözlerini göstermemek için hafifçe eğ ik baş ıyla oturmaktadır, onu tek ele veren o harikulade aydı nlık ve canlı gözleriyle. Sessizce oturur, ellerini dizinin üzerine kenetlemiştir ve dinler... ama ş unu söylememe de izin verin, onunki kadar katılımcı bir dinleme tarzına rastlamadım. Kusursuz bir kulak kesilmeydi ve sonra kendisi konuştu ğ unda, yumuş ak olurdu bu konuş ma, öyle ki sesinin ne kadar güzel ve kalın tonda oldu ğ u hemen hemen hissedilmezdi. Asla harareti olmazdı, asla bir baş kasının aklını ç elmeye, inandı rmaya çalışmazdı ve dinleyenlerin ço ğ al dı ğ ını, dikkatlerin oda ğ ında oldu ğ unu hissetti ğ i anda hemen kabu ğ una çekilirdi. İnsan ın ömrü boyunca anımsadı ğ ı asıl konuş malar ancak onunla yalnızken ve daha çok karanlı ğ ın onu biraz örttü ğ ü akş am vakitlerinde ya da yabancı bir kentin sokaklarında yapı lı rdı. Rilke'nin bu çekingenli ğ i hiçbir biçimde kendini beğ enmiş lik ve hiçbir biçimde korku değ ildi, onu nevrozlu, bükülmüş bir insan olarak düşünmekten daha büyük bir yanlış olamaz. Müthiş biçimde rahat olabilirdi, do ğ al insanlarla en do ğ al biçimde konuş ur, hatta neşelenirdi. Bir tek, yüksek sesli olana, kaba olana dayanamazdı. Yüksek sesle konuş an bir insan onun için kişisel bir azaptı, hayranların her türlü bezdiricili ğ i ya da sırnaş ıklı ğ ı onun aydı nlık yüzüne korkulu, ürkmüş bir ifade verirdi ve onun en bezdiricileri çekingen, en yüksek seslileri sessiz, en kendinden emin olanları alçak gönüllü yapan sessiz tarzının ş iddetini görmek ola ğ anüstüydü. Onun oldu ğ u yerde temizlenmiş bir atmosfer oluş urdu hemen. Sanırım onun bulundu ğ u bir yerde kimse ayıp ya da kaba bir söz söylemeye cesaret edemezdi, kimsenin edebiyat dedikodusu ya da kindarlık yapma cesareti olmazdı. Hareketli suda bir damla yağ ın etrafında bir sükûnet çemberi oluşturdu ğ u gibi, her çevreye saf

bir şey sunardı. Çevresindeki her şeyi uyumluluğa dönüştürmek, kaba olanı bastırmak, çirkin olanı ahenk içinde çözme gücü onda şaşırtıcıydı. Tıpkı çevresinde olmayı sürdüren insanlarda olduğu gibi her mekâna, oturduğu her eve de bu yanıyla damgasını vurmayı bilirdi. Çoğu zaman da berbat evlerde oturdu, çünkü yoksuldu, çoğu zaman bunlar kiralık odalardı, bir ya da iki oda, önemsiz ve banal mobilyaları vardı. Ama tıpkı Fa Angelico'nun hüccresini en bayağı tatsızlıktan güzelliğe dönüştürmeyi bilmesi gibi, o da çevresini hemen kişiselleştirmeyi bildi. Bunlar hep küçük değişimlerdi, çünkü kendisi lüksü sevmeydi; bir vazo içinde tek bir çiçek, birkaç şiline alınan duvardaki bir iki röprodüksiyon. Ama bunları net ve sistematik bir biçimde düzenlemeyi bilirdi ki, böylesi bir odada düzen hemen tamamen sağlanırdı. Yabancı olanı bu iç ahenkle tarafsızlaştırırdı. Çevresinde olanların hepsi güzel, kıymetli olmak zorunda değildi. Ama biçimi içinde bütünlenmiş olmalıydı, çünkü bir biçim sanatçısı olan o, dışarıdaki yaşamda da biçimsiz, kaotik, rastlantısal ve düzensiz olana tahammül edemezdi. Güzel, yuvanlak, düzgün el yazısıyla bir mektup yazdığında içinde hiçbir düzelti, hiçbir mürekkep lekesi olmamalıydı. Kalem elinden kaydığı her mektubu acımasızca yırtar ve onu baştan sona yeniden yazardı. Ona bir kitap ödünç verildiğinde ve o kitabı geri verdiğiğinde, kitap incelikle ipek kâğıda kaplanmış, renkli ince bir şeritle tutturulmuş ve yanında bir çiçek ya da özel bir sözcük yazılmış olurdu. Yolculuğa çıktığında bavulu, düzenden oluşan bir sanat yapıtı gibiydi ve saklı, dikkat çekmeyen bir yerdeki her küçük şeye işaretini bırakmayı bilirdi. Çevresinde belirli bir uyum yaratmak, aynı zamanda çevresinde bir hava katmanının olması onun gereksinimiydi, tıpkı Hindistan'da kutsal kişilerde, öte yanda da en alttaki kastların insanlarında, o dokunulmaz olanlarda, kimsenin kolundan tutup çekemediklerinde olduğu gibi. Bu çok ince bir katmandı, ardında onun varlığının

sıcaklığı hissedilirdi, gene de tıpkı bir meyvenin kabuğu gibi ondaki saflığın ve kişisel olanın içine girilmezliğini korurdu. Ve onun için en önemli olanı, yaşamsal özgürlüğü saklardı. Zamanımızın zengin, başarılı yazar ve sanatçılarından hiçbirisi, kendini hiçbir yere bağlamayan Rilke kadar özgür değildi. Onun ne alışkanlıkları, ne adresi ve aslında ne de bir vatani vardı; İtalya'da, Fransa'da ya da Avusturya'da aynı rahatlıkla yaşayabiliyordu ve kimse nerede olduğunu bilmezdi. Onunla karşılaşmak, hemen her zaman bir rastlantıya bağlıydı; birdenbire Paris'teki bir kitapçıda ya da Viyana'daki bir toplulukta insanı onun sevimli gülümsemesi ve yumuşak eli karşılardı. Aynı biçimde birden yine kaybolurdu, ona hayranlık duyan, onu seven biri nerede bulunabileceğini sormazdı, onu aramaz, tersine o birine gelinceye kadar beklerdi. Biz gençler için onu görmek, onunla konuşmak her zaman bir mutluluk ve ahlaki bir öğretiydi. Biz gençler için büyük bir şairin nasıl bir eğitici gücü olduğunu, insan olarak düş kırıklığı yaratmayan, meşgul ve teklifli olmayan, sadece yapıtıyla ilgilenen, onun yaptığı etkiyle ilgilenmeyen, asla eleştirileri okumayan ve kendisine asla hayran hayran bakılmasına izin vermeyen, asla röportaj yapmayan, son ana kadar her yenilik için olağanüstü bir merak duyan büyük bir şairi görmenin ne demek olduğunu bir düşünün. Kendi şiirlerini okumak yerine bütün gece bir arkadaş topluluğu içinde genç bir şairin mısralarını okumasını dinledim, kendi olağanüstü, kaligrafik el yazısıyla yabancı yapıtları başkalarına armağan etmek için kopyaladığını gördüm. Ve nasıl bir alçakgönüllülükle kendini şair Paul Valéry'den daha aşağıda konumlandığına, ona çevirmen olarak hizmet ettiğine, kendisi elli yaşındayken otuz beş yaşındaki birinden ulaşılmaz bir usta olarak söz ettiğine tanıklık etmek dokunaklıydı. Hayranlık duymak onun şansıydı ve yaşamının son yıllarında gerekiyordu, çünkü, izin verirsiniz bu insanın savaş ve savaş sonrası yıllarında kendi çevre-

sinde yaratmak istediği ve yaratamadığı sessizliğe karşın, dünya kana susamışken, ĉirkin, kaba ve barbarcayken nasıl acı ĉektiđini hiĉ anlatmayayım. Ve onu *üniforma içinde gördüğümde* ruhundaki şaşkınlığı asla unutmayacağım. Tekrar bir mısra yazmadan önce yıllar yılı süren içsel felçliliğini yenmek zorunda kaldı. Ama ardından *Duino Ağıtları'nın* o nihayetine varışı geldi.

Sayın bayanlar, baylar, sizin karşınızda bir tek sözcükle Rilke'nin saf yaşamının sanatına değinmeye ĉalıřtım, kamusal alanda görünmeyen, insanlar arasında sesini hiĉ yükseltmeyen ve yaşayan nefesinin hemen hemen hissedilmediği bir şairin sanatına. Ama *gene de zamanımız, aramızdan ayrılan* hiĉ kimsenin eksikliğini bu en sessizdeki kadar hissetmedi ve Almanya ve dünya bu geri getirilemeyecek olanı ancak şimdi hissediyor.

Bazen bir halk, bir şair öldüğünde şiirin de sanki onunla birlikte öldüğünü düşünür. Belki İngiltere de benzer bir durumu yaşamıştır tek bir on yıl içinde Byron, Shelley ve Keats gittiğinde. Bunun gibi trajik zamanlarda son giden şair aynı zamanda kuşağının şair sembolü olur ve görüp göreceğimiz sonuncusu olduğunu düşünerek titreriz. Bugün biz Almanya'da şair dediğimiz zaman hâlâ onu düşünmekteyiz ve bu arada onun sevgili görünümünü onunla karşılaştığımız her yanda bakışlarımızla aramaktayız, bu görüntü ĉoktan zamanımızdan ayrılarak zamansız olana geĉti ve ölümsüzlüğün mermerden ormanında heykel oldu.

RAINER MARIA RILKE'NİN KISA YAŞAMÖYKÜSÜ

- 1875 René Karl Wilhelm Johann Josef Maria Rilke, demiryolu müfettişi Josef Rilke ile eşi Sophie Entz'in çocuğu olarak 4 Aralık'ta Prag'da dünyaya gelir. Prag'daki St. Heinrich Kilisesi'nde René Karl Wilhelm Josef Maria ismiyle vaftiz edilir. "Yeni doğmuş" anlamına gelen René, kadın ismi René'yi çağrıştırmaktadır.
- 1882-1884 Prag'da ilkokul.
- 1884 Annesiyle babası ayrılır. Rilke annesinin yanında kalır.
- 1886-1890 St. Pölten'de askeri okula başlar. Rilke ilk şiirlerini burada yazar.
- 1890-1891 Mährisch-Weisskirchen'deki askeri liseye gider.
- 1891 Sürekli hastalık yüzünden askeri okuldan ayrılır. Linz'deki Ticaret Akademisi'nin üç yıllık kursuna yazılır. İlk şiiri Viyana'da çıkan *Das interessante Blatt* dergisinde yayımlanır.
- 1892 Ticaret Akademisi kursunu bitirmeden okuldan ayrılır. Prag'da özel ders alarak lise bitirme sınavlarına hazırlanır.
- 1894 "Akşam" adlı şiiriyle katıldığı bir yarışmadan 20

marklık ödöl kazanır. İlk şiir kitabı *Yaşam ve Şarkılar (Leben und Lieder)* yayımlanır.

- 1895 Prag'da lise bitirme sınavlarını başarıyla verir ve Prag'daki Alman Carl-Ferdinand Üniversitesi'nde sanat ve edebiyat tarihi ile felsefe eğitimine başlar. Sonradan ilk şiir kitabı sayacağı *İyi Ruhlara Adak (Larenopher)* yayımlanır. Çok sayıda derginin çalışmalarına katılır.
- 1896 Prag Üniversitesi'nde Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne geçer. *Düşten Taç (Traumgekrönt)* yayımlanır.
- 1896-1897 Münih Üniversitesi'nde iki yarıyıl sanat tarihi ve felsefe eğitimi alır.
- 1897 12 Mayıs'ta, Münih'te romancı Jakob Wassermann aracılığıyla kendisinden on dört yaş büyük ve evli olan Rus asıllı Lou Andreas-Salomé (1861-1937) ile tanışır. Ekim ayında ilk büyük aşkı Salomé'nin peşinden Berlin'e gider. Üniversite öğrenimine Berlin'de devam eder. Salomé'nin önerisiyle önadı René'yi daha erkeksi olan Rainer ile değiştirir. *Sabah Serinliği (Im Frühfrost)* adlı oyunu Prag'da sahnelenir. *Advent* yayımlanır.
- 1898 İlkbaharda İtalya yolculuğu yapar. Şair Stefan George ile tanışır. George çok şiir yayımladığı için Rilke'yi eleştirir, Rilke hak verir. Aralık ayı sonuna kadar Kuzey Almanya'da Bremen ve sanatçı yerleşkesi Worpswede'de kalır. *Kendime Şenlik (Mir zur Feier)* yayımlanır.

1899

Berlin Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'ne kaydolur. Nisan-Haziran aylarında Salomé'yle birlikte ilk Rusya seyahatini gerçekleştirir. Tolstoy ve yazar Boris Pasternak'ın babası ressam Leonid Pasternak'la tanışır. *Dua Saatleri Kitabı*'nın (*Das Stundenbuch*) ilk bölümünü yazar. Rilke ile Tolstoy'un tanışmasına dair farklı söylentiler vardır. Bunlardan birine göre Tolstoy Rilke'ye ne iş yaptığını sorar, "Şair" cevabını alınca daha ciddi bir şeyle uğraşmasını öğütler. Bir başka söyletiye göre bu sorunun sorulacağını tahmin eden Rilke yanıt vermez, konuşma kontesin bağırma-ları arasında kaynar.

1900

Mayıs-Ağustos aylarında Salomé ile birlikte ikinci kez Rusya'ya gider ve monografiler yazmayı planladığı ama gerçekleştiremediği Rus ressam-ları üzerine araştırmalar yapar. Yasyana Polyana yurt-luğunda Tolstoy'u ziyaret eder. Yolculuktan sonra Heinrich Vogeler'in davetiyle Worpswede'ye gi-der. Orada heykeltıraş Clara Westhoff (1875-1954) ve ressam Paula Modersohn-Becker ile tanışır.

1901

Salomé'den ayrılır ve Mart ayında Clara Westhoff ile evlenir. Çift Bremen yakınlarındaki Westerwede'ye taşınır. *Günlük Yaşam* (*Das tägliche Leben*) adlı oyunu Berlin'de sahnelenir. *Dua Saat-leri Kitabı*'nın ikinci bölümünü yazar. Tek kızları Ruth 12 Aralık'ta dünyaya gelir.

1902

Parasızlık Rilke'yi ailesinden ayrılmaya ve sipariş monografiler yazmaya zorlar. Ağustos'ta Paris'e gi-der, Clara Westhoff'un hocası heykeltıraş Auguste

Rodin ile tanışır. *Yeni Şiirler*'in (*Neue Gedichte*) ilki olan "Panter"i yazar. *Resimler Kitabı* (*Das Buch der Bilder*) adlı şiir, *Sonuncular* (*Die Letzten*) adlı öykü kitapları yayımlanır.

1903 Rodin monografisi Berlin'de yayımlanır. *Dua Saatleri Kitabı*'nın üçüncü bölümünü tamamlar.

1903-1906 Rodin'le tanışması ve Paris, Roma ve İskandinavya'ya yolculukları Rilke'nin poetik üretim tarzını nesnelleşme yönünde değiştirir.

1905 *Dua Saatleri Kitabı* yayımlanır. Felsefe eğitimine Georg Simmel'in yanında devam eder.

1906 14 Mart'ta babası ölür. Rilke kısa bir süre için Rodin'in özel sekreteri olur. Yüzyıl başında oluşan Jugendstil'den (art nouveau) etkilenmiş *Sancaktar-Christoph Rilke'nin Aşk ve Ölümü Üzerine Bir Ezgi* (*Die Weise von Liebe und Tod des Cornets Christoph Rilke*) yayımlanır.

1907 *Yeni Şiirler* (*Neue Gedichte*) yayımlanır. Ekim'de Paris'te Cézanne'ın yapıtıyla yoğun biçimde karşılaşır; Paris'te Salon d'Automne'da açılan Cézanne'ı anma retrospektifini hemen hemen her gün gezer ve notlar alır.

1908 *Yeni Şiirlerin Diğer Bölümü*'nü yayımlar. Genç yaşta loğusa yatağında ölen ressam arkadaşı Paula Modersohn-Becker ve Kont Wolf Graf von Kalckreuth (soylu bir ailenin Ekim 1906'da, 19 yaşında intihar eden oğlu, daha çok Baudelaire çevirileriyle tanınan bir genç şair) için birer "Requiem" yazar.

Dönemin çok ünlü ve varlıklı ressamlarından Leopold Graf von Kalckreuth'un oğlu olan Wolf'a yazılan "requiem" in son dizesi çok sonraları Batı'da 60 kuşağının mottoları arasında yer alacaktır: "Wer spricht von Siegen? Überstehn ist alles." ["Zaferlerden söz eden kim? Ayakta kalmaktır her şey."]

- 1909** 1904-1909 arasında yeniden elden geçirdiği *Bana Tören* (*Mir zur Feier*) ile 1898-1899'da yazdığı *Be-yaz Prensesi*'i (*Die weisse Fürstin*) *Erken Şiirler* (*Die frühen Gedichte*) adını verdiği kitapta bir araya getirir. *Requiem* yayımlanır.
- 1910** Hohenlohe Prensesi Marie von Thurn und Taxis'in davetini kabul eder ve Trieste'deki Duino Şatosu'na gider. Yıl sonuna doğru Cezayir ve Tunus seyahatleri yapar. André Gide ile tanışır. 1904'ten beri uğraştığı *Malte Laurids Brigge'nin Notları* (*Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge*) adlı tek romanı yayımlanır.
- 1911** Paris'te ikamet eder. Napoli, Kahire, Nil, Venedik, Prag, Leipzig, Weimar, Berlin, Münih, Bologna seyahatlerine çıkar. Ekim'den 1912 Mayıs'ına kadar Duino Şatosu'nda yaşar.
- 1912** Duino Şatosu'nda ilk iki ağıtı ve "Meryem'in Yaşamı"nı yazar. Salomé ile birlikte Münih'te katıldığı bir psikoloji kongresinde Sigmund Freud ile tanışır. 14 Ocak'ta psikanalist Emil von Gebattel'e sanatsal etkinliğinin bir işlevinin de "kendi kendini tedavi" olduğunu yazar.

- 1913 *İyi Ruhlara Adak* (*Larenopher*), *Düšten Taç* (*Träumgekrönt*) ve *Advent* kitaplarını *İlk Şiirler* (*Erste Gedichte*) adıyla hiç değiştirmeden bir kitapta toplar.
- 1914 Birinci Dünya Savaşının başında beş “Savaş şarkısı” yazar. Başlangıçtaki savaş coşkusunun yerini kısa süre sonra derin üzüntü alır. Patlak veren savaşa rağmen Lou ile görüşmeyi başarırlar.
- 1915 Paris’teki eşyasına Fransız hükümetince el konur. Askerliğe uygun bulunur ve Bohemya’da görevlendirilir. Kasım ayında *Duino Ağıtları*’nın en karamsar olan “Dördüncü Ağıt”ı yazar.
- 1916 Dostlarının gayretiyle Viyana Savaş Arşivi’ne sevk edilir. Bir yıl burada çalıştıktan sonra askerlikten muaf tutulur. Bu dönemde Arnold Schönberg’in konserlerine gider ve mimar Adolf Loos, gazeteci-yazar Karl Kraus, ressam Oskar Kokoschka ve yazar-oyun yazarı-şair Hugo von Hofmannsthal ile görüşür. Stefan Zweig’la dostluk kurar.
- 1918 Savaşın sonunda tekrar Münih’e döner. Lou ile görüşür. Kompozitör Hanns Eisler ve oyun yazarı Ernst Toller ile tanışır.
- 1919 Almanyadan ayrılır ve İsviçre’nin değişik yerlerinde ikamet eder. Ressam Alexej von Jawlensky ile tanışır. Wintertur’da Reinhart kardeşlerle tanışır ve aralarında büyük bir dostluk başlar.
- 1920 Cenevre’de son büyük aşkı olan Rus asıllı kadın ressam Baladine Klossowska (Merline) ile tanışır.

- 1921** Muzot Şatosu'nu keşfeder. Dostu ve hamisi olan Reinhart kardeşler şatoyu önce kiralar, ardından satın alırlar. Rilke, Baladine Klossowska'nın yardımıyla şatoya yerleşir. Klossowska, Rilke'nin yalnız çalışabilmesi için Berlin'e döner.
- 1922** Şubat ayı Rilke'nin hayatındaki en verimli dönem olur: 7-14 Şubat arasında *Duino Ağrıtları*'nın eksik bölümlerini tamamlar, *Orpheus'a Soneler*'in ise birinci bölümünün sonelerini 2-5 Şubat, ikinci bölümünün sonelerini 15-23 Şubat arasında bir çırpıda yazar.
- 1923** *Duino Ağrıtları (Duino Elegien)* ve *Orpheus'a Soneler (Sonette an Orpheus)* yayımlanır. *Orpheus'a Soneler*'i mezar taşı yazıtı olarak kızı Ruth'un genç yaşta ölen arkadaşı Wera Ouckama Knoop'a (1900-1919) adar. Ağustos-Eylül arasında Valmont'daki sanatoryumda tedavi için kalır. Aralık'ta tekrar sanatoryuma yatar.
- 1924** Ocak sonuna kadar sanatoryumda kaldıktan sonra, otomobille Fransız İsviçresi'nde seyahat eder ve Fransızca şiirler yazar. Paul Valéry, Muzot'ya ziyarete gelir. Fransızca yazdığı şiirlerinden üçü Valéry'nin gazetesi *Commerce*'de yayımlanır.
- 1925** Ocak-Ağustos arasını Paris'te geçirir. André Gide ile buluşur. Muzot Şatosu'nda bir süre kalır. Paul Valéry'den şiirler çevirir. Tekrar sanatoryuma yatar. Ekim'de vasiyetnamesini ve mezartaşına yazılacak dizeleri yazar.

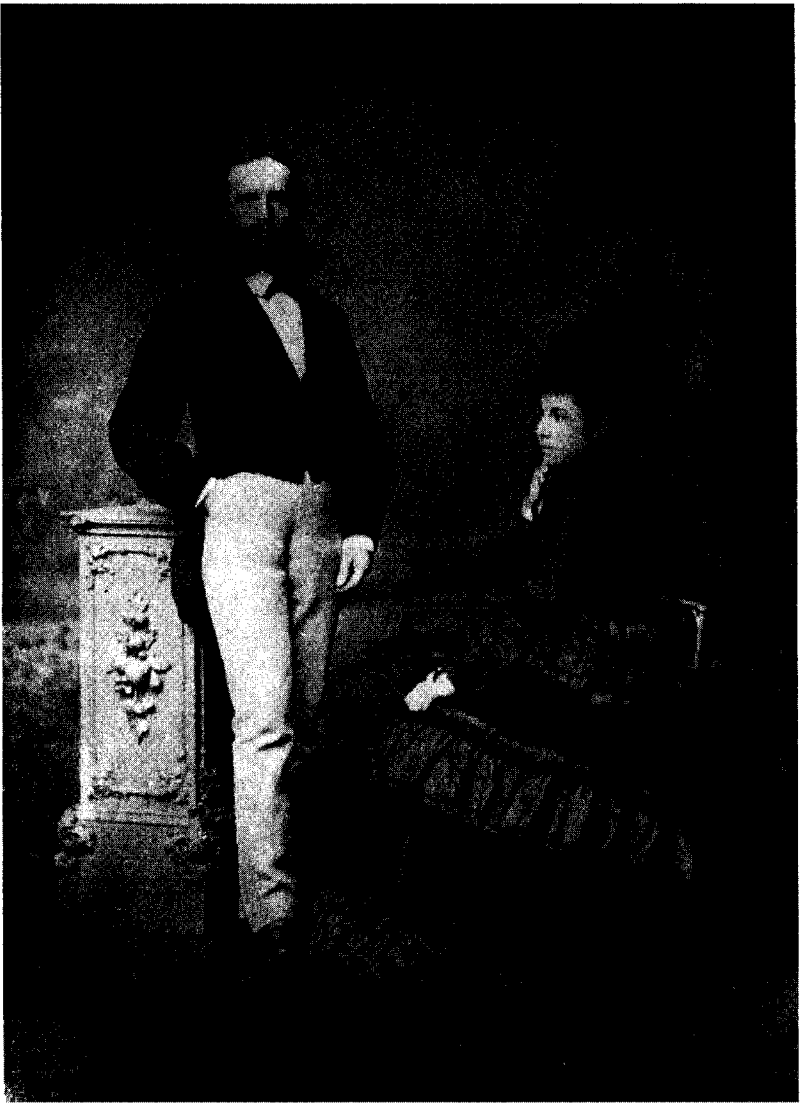
1926

Mayıs'a kadar sanatoryumda yatar, hastalığına lösemi teşhisi konur. Valéry ile buluşur. Fransızca yazdığı şiirler *Vergers* adıyla kitaplaşır. Mayıs'tan itibaren Rus şair Marina Tsvetayeva ve Boris Pasternak ile mektuplaşır. Rilke İsviçre'de yaşamının son deminde, Tsvetayeva Fransa'da sürgün, Pasternak ise Bolşevik rejimine alışmaya çalışmaktadır. Pasternak'ın aracılığıyla üçlü arasında yoğun bir mektup alışverişi başlar. Rilke, Aralık ayında tekrar sanatoryuma yatmak zorunda kalır. 13 Aralık'ta Salomé'ye Rusça bir veda mektubu yazar. 29 Aralık'ta Valmont'da vefat eder.

1927

2 Ocak'ta Raron Mezarlığı'na defnedilir. Ölümünün ardından "Michelangelo Şiirleri" ve mektupları yayımlanır.

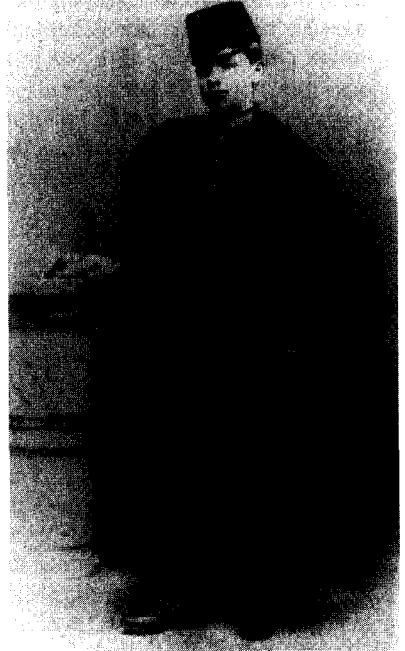
ALBÜM

Rilke'nin anne ve babası (1873).

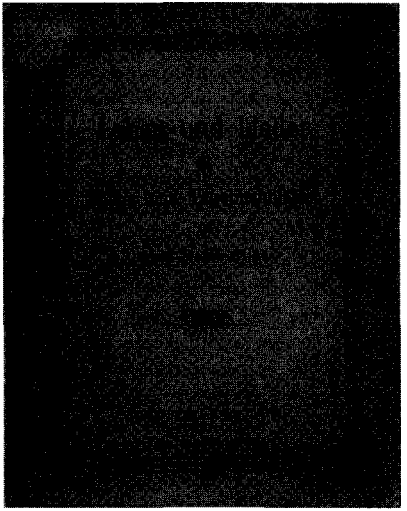

René Maria Rilke
(1880).

Rilke askeri okul öğrencisi olarak
St. Pölten'de (1888).

Rilke'nin ilk şiir kitabı *Leben und Lieder* [Yaşam ve Şarkılar] (1894).

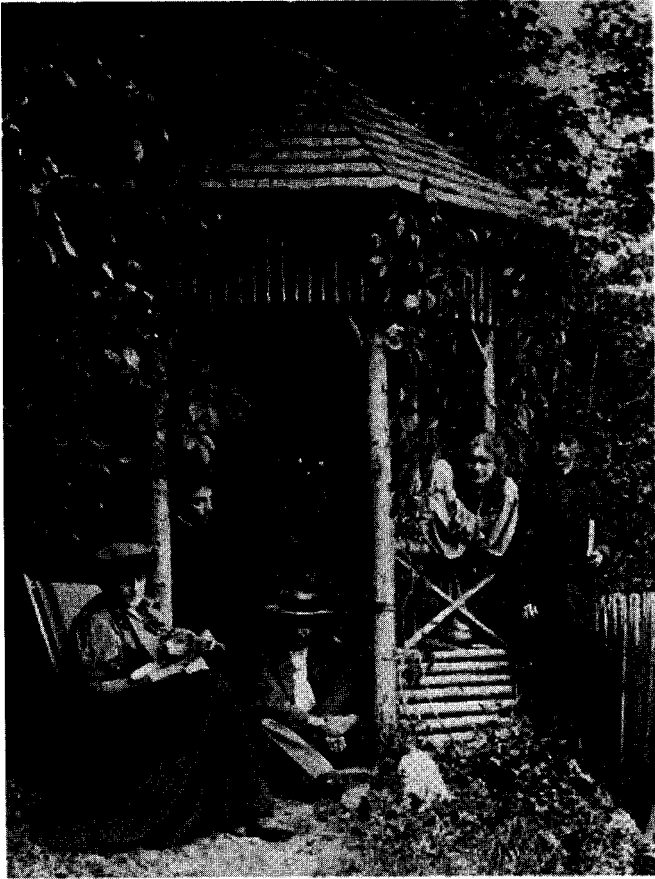

Rainer Maria Rilke
(1896/7).

Lou Andreas-Salomé (1894).

Rilke ve Salomé, Rusya'da. Rilke'nin gözü Salomé'de (1899).

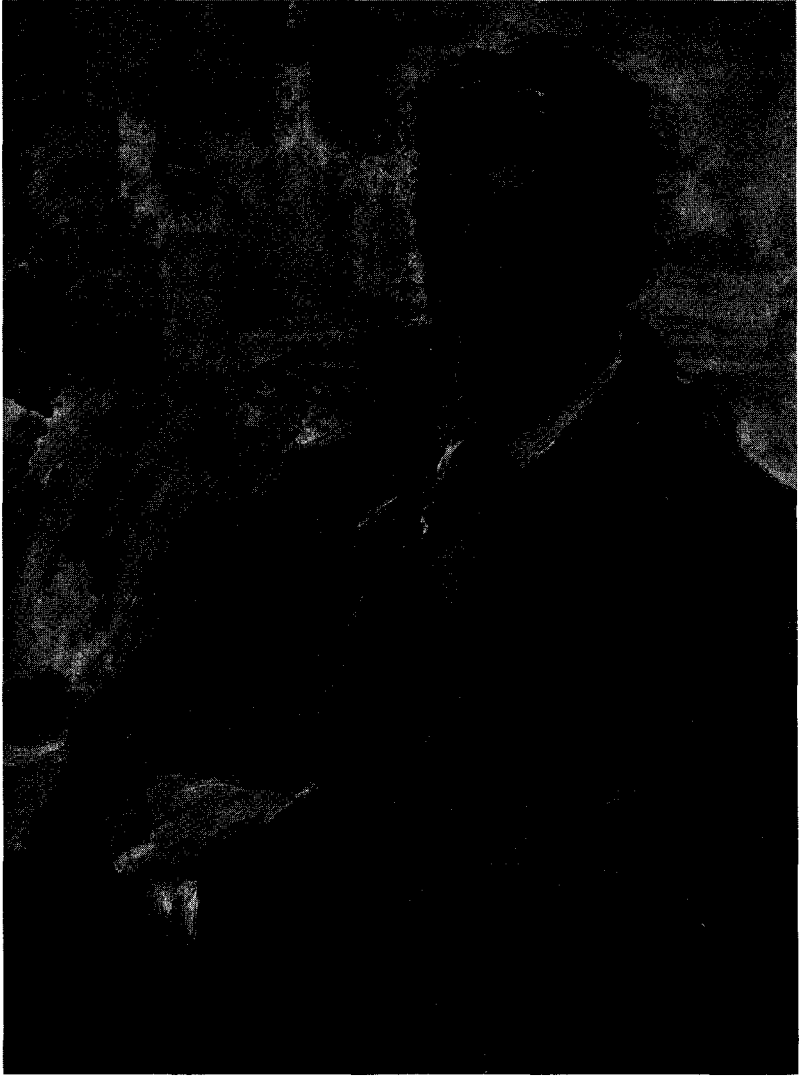
Rilke ve Lou ikinci Rusya yolculuklarında, Nisowka'da Rus halk şairi Spiridon Drozin'i ziyaretleri sırasında (Haziran 1900).

Rilke ve Lou (sağda), arkadaşlarıyla.

Rilke, sanatçı yerleşkesi Worpswede'de (1900).

Leonid Pasternak'ın yaptığı Rilke portresi.

İlk baskı *Das Buch der Bilder* [Resimler Kitabı] (1902).

Rilke ile Rodin (Paris, 1903).

Rilke'nin hayatında çok önemli bir yer tutan, şairin "şey şiir" (Ding-Gedicht) anlayışına esin veren Rodin, Paris'teki atölyesinde (1905 civarı).

Rilke, Meudon'da.

Rilke ile Clara
(Roma, 1904).

Clara ve kızı Ruth.

Clara ve Rainer Maria Rilke (1906).

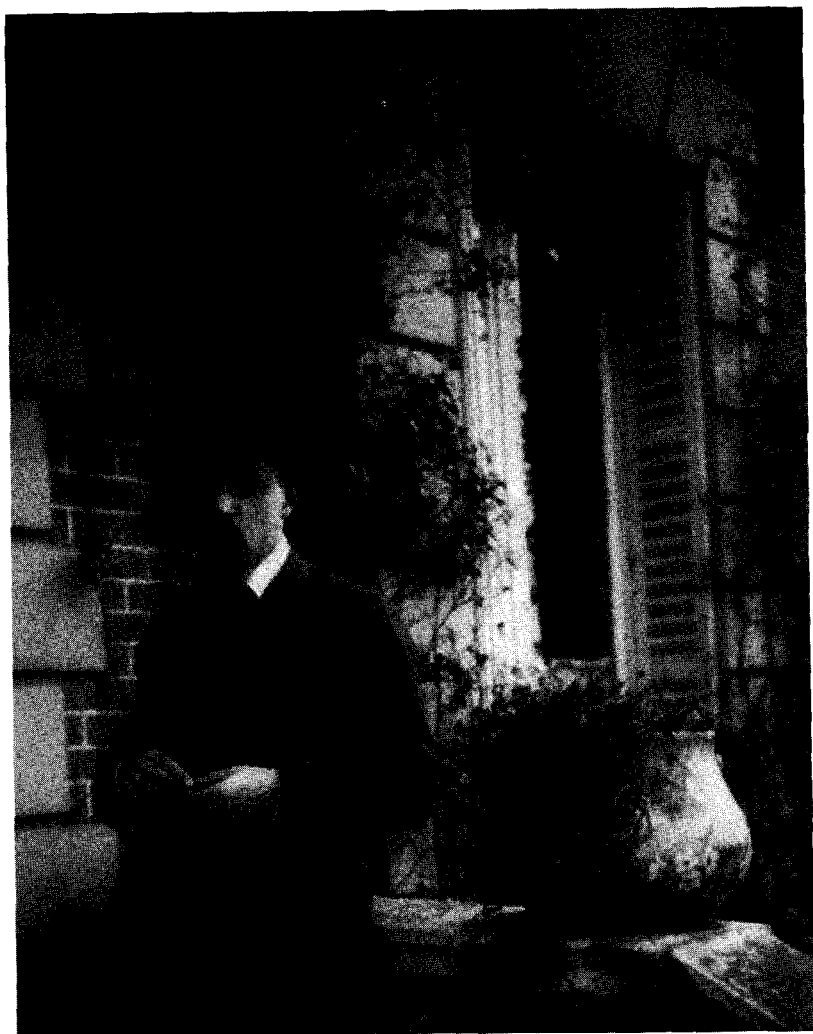
Rainer Maria Rilke. Clara Rilke-Westhoff
tarafından yapılan bronz büst (1901).

Paula Modersohn-Becker ile Clara Westhoff.

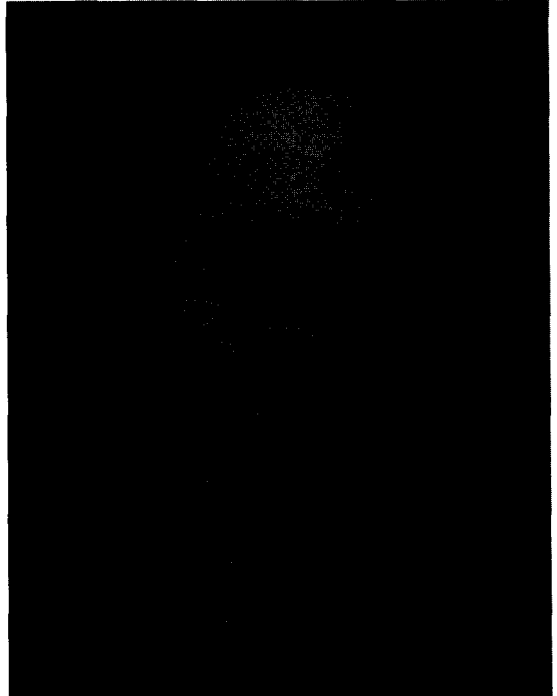
Paula Modersohn-Becker. Clara Rilke-Westhoff
tarafından yapılan alçı büst (1899). Bremen, Paula
Modersohn-Becker Vakfı.

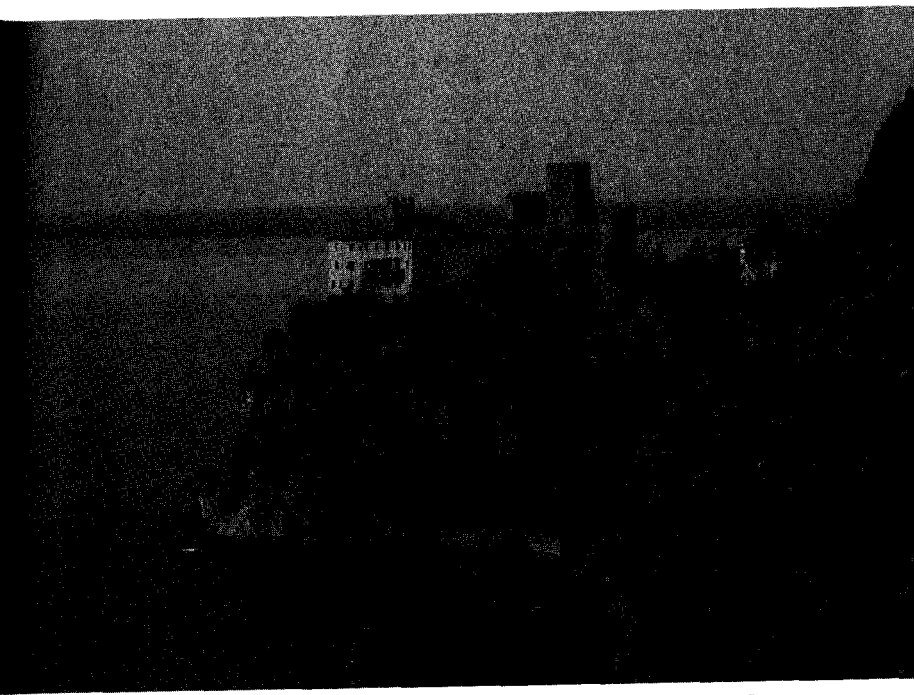
George Bernard Shaw'un objektifinden Rilke (Paris, 1906).

Prenses Marie von
Thurn und Taxis.

Paula Modersohn-
Becker'in yaptığı Rilke
portresi (1906).

Rilke'nin 1911-1912 kışında *Duino Ağıtları*'nı yazmaya başladığı Duino Şatosu.

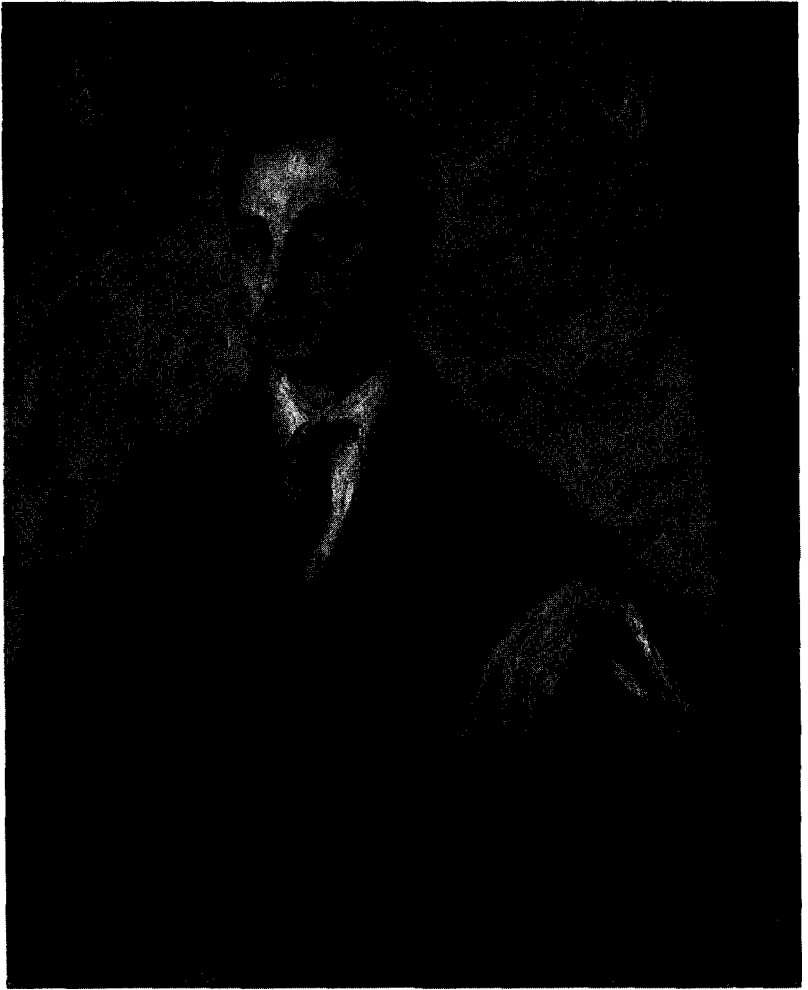
Rilke, 1913.

Asker Rilke (1915).

Böckel Çiftliği'nde
(1917).

Rainer Maria Rilke. Lulu Albert-Hazard'ın resmi (1916).

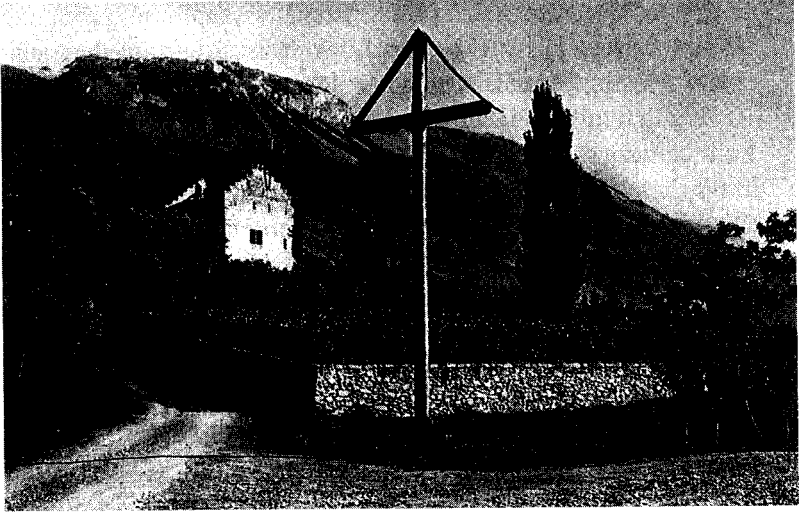

Rilke, son büyük aşkı
ressam Baladine Klossowska
(Merline) ve Baladine'in
ressam ve sanat tarihçisi
Erich Klossowski'den
olan oğlu ressam Balthus
(Balthasar Klossowski) ile
beraber (Beatenberg-İsviçre,
1922).

Rilke ile Baladine
Klossowska, Muzot
Şatosu'nun balkonunda.

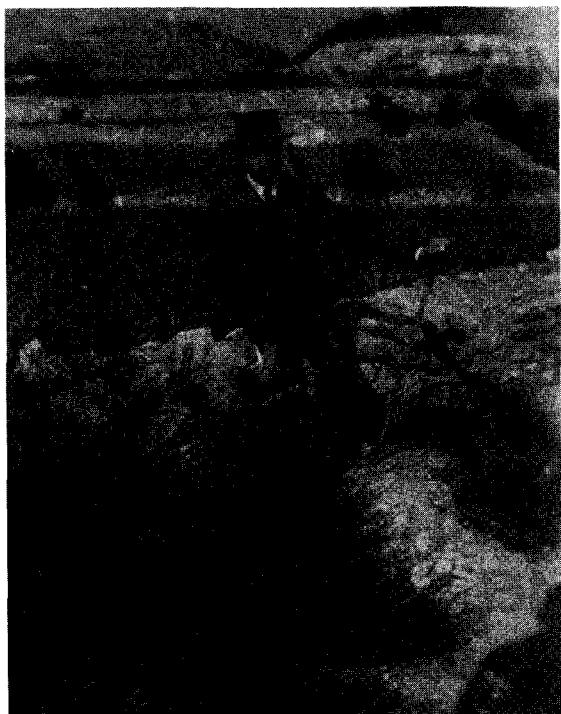

Rilke'nin 1922'de *Duino Ağrıtları*'nı tamamladığı Muzot Şatosu.

Dostu/hamisi Werner Reinhart ve Alma Moodie'yle Muzot'da (1923).

Rilke, Reinhart'ın tanıştırdığı Avusturya kemancı Alma Moodie'nin virtüözitesinden ne denli etkilendiğini bir mektubunda şöyle ifade etmiştir: "Nasıl bir ses, nasıl bir zenginlik, nasıl bir hâkimiyet. Bu ve Orpheus'a Soneler aynı sesin iki kemanı. Ve o [Moodie] çoğunlukla Bach çalıyor. Muzot müzikal vaftizini yaşadı."

Rilke, 1923.

Rilke'nin hayatındaki bir diğ er önemli kadın: kızı Ruth'un genç   yaşta  len arkada ı Wera Ouckama Knoop (1900-1919). Rilke, *Orpheus'a Soneler*'i mezar ta ı yazıtı olarak Wera Ouckama Knoop'a adar.

Miller Freund der vielen Tugenden, fülle,
wie dein Aether noch den Räum' ergumet.
Im Gebälk der finstern Glockenstöße
laß tief läuten. Das, was an dir gefol,

wird ein Markes über direr Natur.
Ist in der Morgendämmerung auch nicht ein.
Was ist deine laudendste Gesangsung?
Ist dir trinken bitter, ward Wein.

Sei in dieser Nacht aus Übermaß
Zauberkraft am Trübsinn deiner Kunst,
ihre seltsamen Begierungen sein.

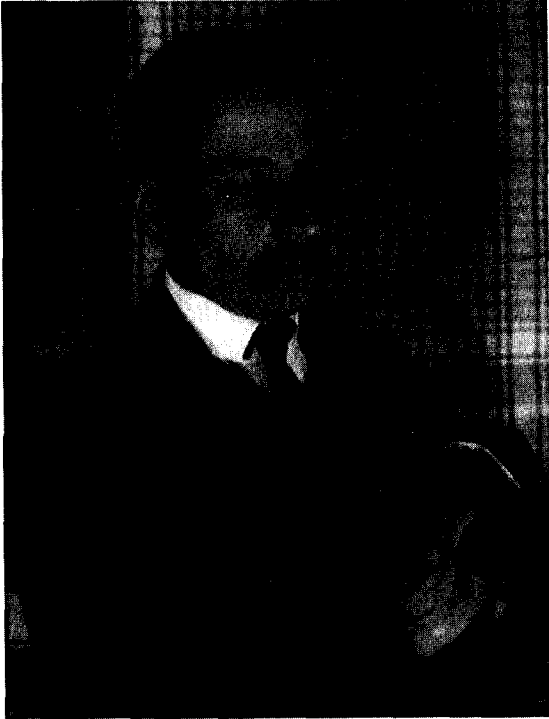
Und wenn tief das Todische ergaß,
zu der Willen soda, sag: Ich vinna.
Zu dem rasen Wasser sprich: Ich bin.

Orpheus'a Soneler, II/XIX. Şairin el yazısı.

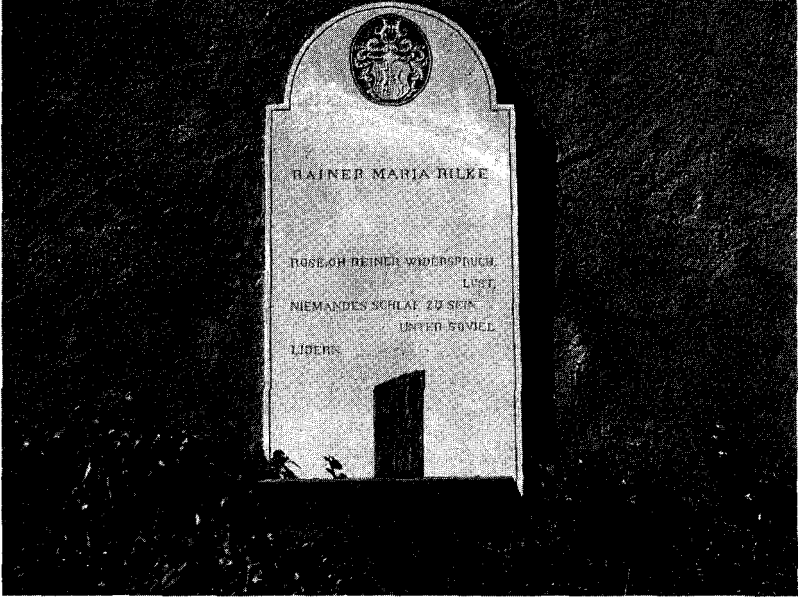
Orpheus'a Soneler.

Rilke ile Valéry, Eylül 1926'da Lemman Gölü kıyısında. Ortadaki büst, heykeltıraş Henri Valette'nin yaptığı Valéry büstü

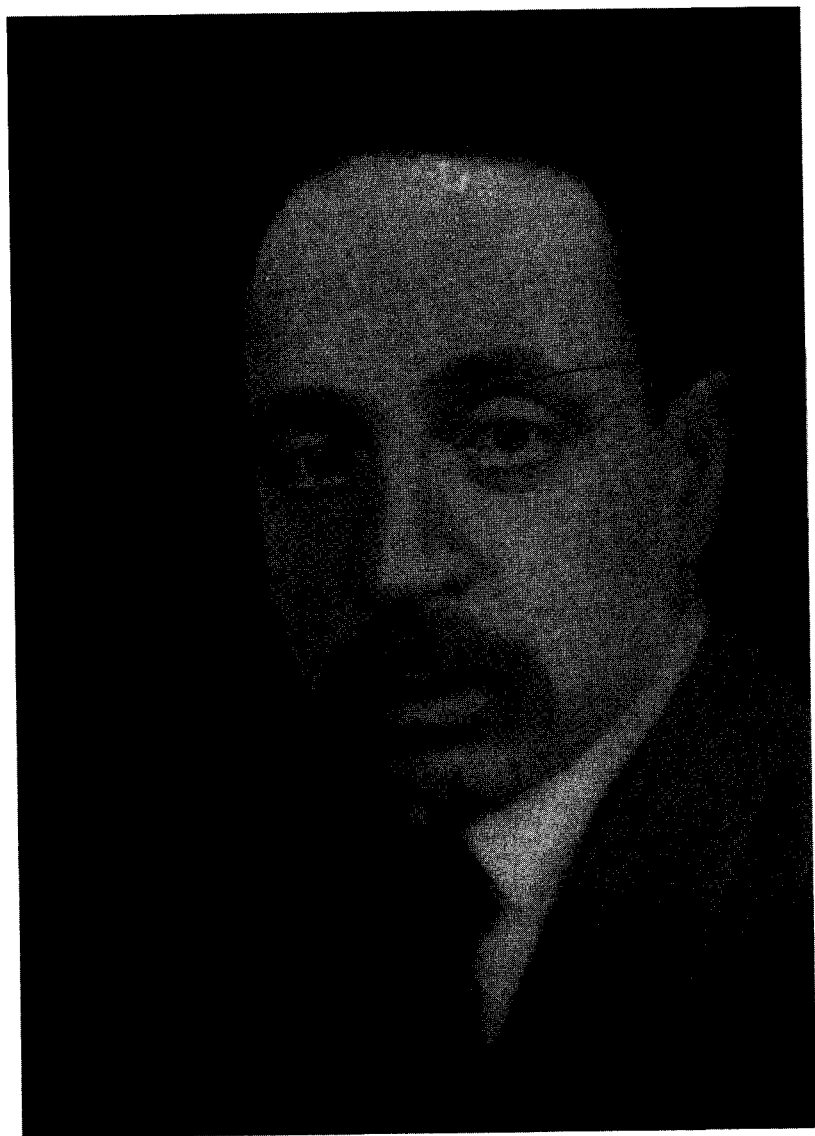

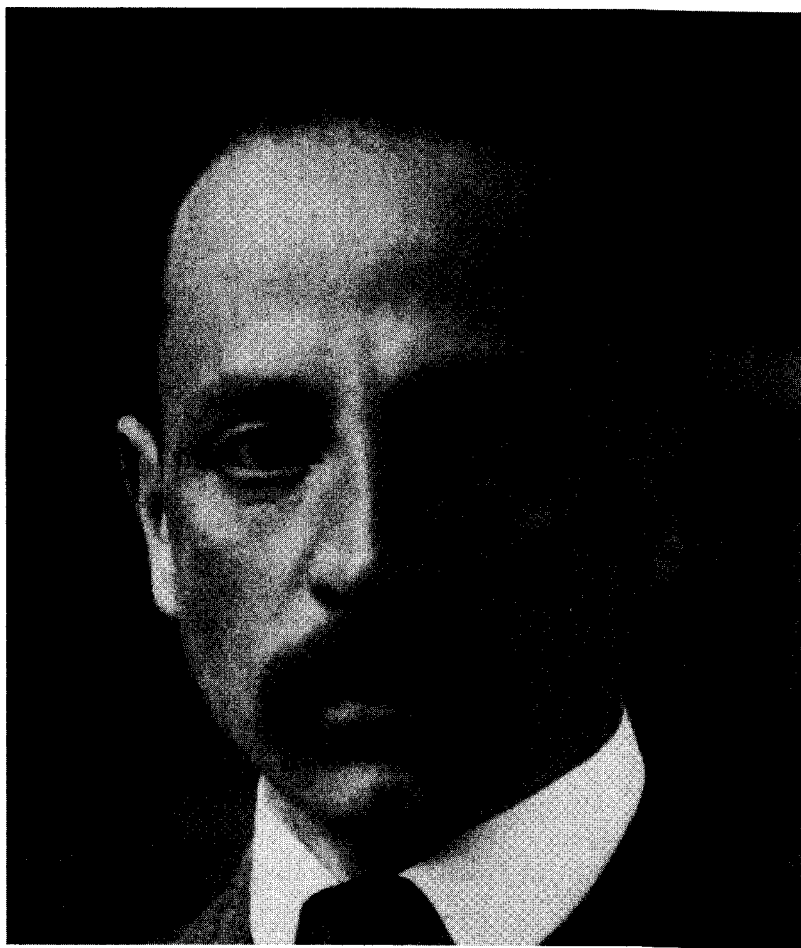
Rilke'nin Baladine Klossowska tarafından çekilmiş son fotoğraflarından biri.

"Gül, ey saf çelişki, nice gözkapağının altında
hiç kimsenin uykusu olmamanın
sevinci."*

* Seçilmiş Şiirler-Duino Ağrıtları, Rilke, çev. A. Turan Ofıazozğlu, İz Yayıncılık, 1997, s. 17.

RILKE'YE VEDA STEFAN ZWEIG

Stefan Zweig'ın Rainer Maria Rilke'ye vedası... Elinizdeki kitap Zweig'ın Rilke'nin ölümünden yaklaşık iki ay sonra ve 10. ölüm yıldönümünde yaptığı iki konuşmadan oluşuyor. Türk okurunun en sevdiği Batılı şairlerden Rilke, yine en sevdiğimiz yazarlardan Zweig'ın kaleminden.

Bazen bir halk, bir şair öldüğünde şiirin de sanki onunla birlikte öldüğünü düşünür. Belki İngiltere de benzer bir durumu yaşamıştır tek bir on yıl içinde Byron, Shelley ve Keats gittiğinde. Bunun gibi trajik zamanlarda son giden şair aynı zamanda kuşağının şair sembolü olur ve görüp göreceğimiz sonuncusu olduğunu düşünerek titreriz. Bugün biz Almanya'da şair dediğimiz zaman hâlâ onu [Rilke'yi] düşünmekteyiz ve bu arada onun sevgili görünümünü onunla karşılaştığımız her yanda bakışlarımızla aramaktayız, bu görüntü çoktan zamanımızdan ayrılarak zamansız olana geçti ve ölümsüzlüğün mermerden ormanında heykel oldu.

Stefan Zweig

